

Täysistunto

Tiistai 27.2.2018 klo 14.00—20.09

3. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Valtioneuvoston selonteko VNS 6/2017 vp

Valiokunnan mietintö TuVM 2/2017 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Nyt päätetään tulevaisuusvaliokunnan mietinnön TuVM 2/2017 vp pohjalta kannanotosta selonteon johdosta.

Tulevaisuusvaliokunnan puheenjohtajan esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Ryhmäpuheenvuorojen pituus on enintään 3 minuuttia ja muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi myönnän harkitsemassani järjestyksessä 1 tai 2 minuutin pituisia vastauspuheenvuoroja.

Keskustelua tästä asiakohdasta käydään klo 16.30:een saakka, noin 2,5 tuntia. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen kello 16.30:tä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 4. asiakokhtaan.

Keskustelu

14.03 **Stefan Wallin r** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Framtiden har alltid fascinerat människan. Vi vet så lite om framtiden, förutom att vi kommer att tillbringa förhoppningsvis en hel del tid i den. Så lyder ett gammalt talesätt. Därför är det också viktigt att försöka påverka denna framtid. Ett annat talesätt som är lånat från indianerna slår fast att vi inte har ärvt jorden av våra föräldrar lika mycket som vi har den till låns av våra barn. Också det här ansvaret ger oss en plikt att försöka påverka framtiden i indianernas anda, exempelvis gällande arbetet för Agenda 2030.

Tulevaisuuden haasteiden kuvaaminen on kiehtova mutta myös erittäin vaikea tehtävä. Joka tapauksessa on aina pidettävä mielessä, että tulevaisuus ei muodostu itsestään jonkun luonnonlain, pelkän kohtalon tai sattumien toimesta. Tulevaisuus muodostuu osittain riippuen siitä, mitä ihminen, ihmiskunta tekee tai jättää tekemättä juuri tänään. Yksi on ainakin varmaa: työtä on tehtävä sekä kuvaannollisesti että ihan käytännössä, eikä työ tekemälä lopu.

Arvoisa puhemies! Tänään käsittelyssä olevassa mietinnössään tulevaisuusvaliokunta on samaa mieltä hallituksen kanssa siitä, että tulevaisuusselonteossa kuvattu työn murros on käynnissä. Epätyypillisten työsuhteiden, pirstaleisen työn, itsensätyöllistämisen, yk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

sinyrittämisen ja statussiirtymien määrä on kasvussa. Tulevaisuusvaliokunta on samaa mieltä myös siitä, että ajurina tälle muutokselle ovat digitalisaation mahdollistamat uudet toimintamallit, jotka kiihdyttävät globalisaatiota ja muuttavat työmarkkinoita ja tehtävänkuvia sekä liiketoimintamalleja. Tulevaisuusvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan myös siinä, että murroksen, eli epätyypillisten ja yksilöllisten toimeentulomallien, hallinta edellyttää yksilön tasolla sosiaaliturva-, vero- ja eläkejärjestelmien joustavuutta ja politiikkajohdonmukaisuutta, byrokraloukkujen karsimista, tulorekisteriä sekä digitaalista portfoliota, jolla myös varsinaisen palkkatyön ulkopuolinen aktiivisuus saadaan näkyväksi. Tämä edellyttää poliittiseen rohkeuteen perustuvia poliittisia päätöksiä.

Tulevaisuusselonteko on sinivalkoinen innovaatio, jonka avulla valtio ja eduskunta käyvät jatkuvaa vuoropuhelua Suomen pitkän aikavälin tulevaisuushaasteista. Parhaimmillaan hallituksen selonteko ja tulevaisuusvaliokunnan mietintö luovat erikseen ja varsinkin yhdessä visionääristä pohjaa seuraavalle hallitusohjelmalle. Tämä prosessi on lähestulkoon uniikki koko maailmassa, kuten myös itse tulevaisuusvaliokunta edelleenkin on.

Vaikka tähtäin on tänään suunnattu kirkkaasti tulevaisuuteen, on myös kansanvallan nimissä muistettava, mitä eduskunta on viime vaalikaudella edellyttänyt hyväksyessään tulevaisuusmietinnön. Silloin vuonna 2014 eduskunta edellytti ponsissaan muun muassa, että valtioneuvosto valmistelelee Suomelle tiedestrategian ja että t&k&i-toiminnassa se tavoittelee 4 prosentin bkt-tasoa yhdessä yksityisen sektorin kanssa. Eduskunta edellytti tuolloin myös, että valtioneuvosto kiirehtii uuden kansallisen ennakoitumallin toimeenpanoa sekä laatii ohjelman ja tekee myöskin periaatepäätöksen, joilla sitoudutaan poliittisesti kokeilujen edistämiseen. Lisäksi eduskunta edellytti, että seuraavan hallitusohjelman keskeiseksi tavoitteeksi otetaan työelämän uudistaminen ja suomalaisten työllistäminen.

No niin, kokeilukulttuuria onkin Sipilän hallituksen ohjelmassa edistetty. Kansallista ennakoitijärjestelmää käytettiin tehokkaasti tulevaisuusselonteon valmistelussa. Tänään palautekeskustelussa oleva tulevaisuusselonteko puolestaan pureutuu työelämän uudistamiseen, suomalaisten työllistämiseen ja sosiaaliturvajärjestelmän kehittämiseen työllistymistä edistävään suuntaan. Kestävä kasvu ei näy riittävästi itse tulevaisuusselonteossa, mutta hallitus on ollut siinäkin asiassa aktiivinen erillisellä Agenda 2030 -selonteolla.

Tämä kaikki osoittaa sen, että tulevaisuusselonteko toimii ja on tuottanut yhteistä ja jaettavaa ymmärrystä yli vaalikausien, kuten pitääkin. ”On useampi päivä kuin makkara”, sanoi aina Esteri-mummo, kun halusi säästää paukkuja tulevaisuutta varten. Kahdessa osassa tehtävä tulevaisuusselonteko parantaa tämänkaltaista jatkuvuutta, tätä pidemmän tähtäimen ajattelua korostavaa dialogia entisestään.

Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa, ”Jaettu ymmärrys työn murroksesta”, oli kuitenkin myös joitakin puutteita, joihin tulevaisuusvaliokunta omasta puolestaan puuttui mietinnössään.

Herr talman! I framtidsutskottets klämförslag anser utskottet att regeringen också framöver bör göra sin framtidsredogörelse i två delar för att befrämja dialog och delaktighet. Utskottet anser också att redogörelsens andra del bättre bör beakta hur Agenda 2030 påverkar framtidens arbete, detta samhällsbärande element i ständig förändring alltså, och bedömer hur åtgärdsförslagen stöder ekologiskt hållbar utveckling, jämställdhet och delaktighet.

Framtidsutskottet anser alltså att del två i följande redogörelse bör fortsätta fokusera på arbetslivet och inringa lagstiftningsbehoven gällande detta, men också till exempel beskattningen och det sociala området. Olösta frågor finns alltså då det gäller att avskaffa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

byråkratiska fällor som hämmar exempelvis ensamföretagande och arbetskariärer med splittrade arbetsförhållanden. Också direkta flitfallor som minskar incitamenten för att ta emot också till exempel kortvariga arbeten framom att lyfta ersättningar finns fortfarande kvar.

I klämförslagen märks också framtidsutskottets önskan att djupare granska de trender där ny teknologi skapar, inte bara kapar, arbetsplatser. En helt oundviklig fråga just i det här sammanhanget är vilket resursbehovet är om Finland vill vara ett föregångarland då det gäller teknologiutveckling. Det som har varit är historia, och det gäller för övrigt också våra goda Pisa-resultat. De här noteringarna må vara hur smickrande som helst, men de mäter inte framtiden. Framtiden måste vi skapa, och den måste vi skapa varje dag.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan kaikista ponsiesityksistä ei voida ajanpuutteesta johtuen keskustella tässä ja nyt, mutta kaikkien ponsien taustalla on valiokunnan vakaana näkemys murroksen isosta kuvasta. Olemme tavallaan samanlaisessa murroksessa kuin 1800-luvulla, jolloin höyrykoneet, lennätin, sähkö, junat, autot ja kemianteollisuus vähitellen siirsivät meidät maatalousyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi.

Kyse ei ole pelkästään uuden teknologian käyttöönotosta, vaan uusi teknologia muutti samalla elämäntapamme ja kulttuurimme, sen, miten liikumme, asumme, syömmme ja viihdymme, ja samanlainen muutos on käynnissä nyt. Olemme ottamassa käyttöömmme uutta teknologiaa, joka muuttaa myös sosiaaliset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteemme. Uusi työ syntyy näiden uusien rakenteiden ja elämäntapojen ympärille uuden teknologian avulla. Riman onkin oltava korkealla. Meidän on oltava edelläkävijä ja kilpailukykyinen kaikessa uudessa, mikä on syntymässä. Nopeat syövät hitaat. Meidän ei kuitenkaan tarvitse keksiä uutta ihan alusta asti eikä tyhjästä. Tämä muutos, mistä nyt puhumme, on jo täällä. Moni ammatti, työtehtävä ja toimiala on jo muuttunut digitalisaation myötä.

Kun osa työstä häviää ja uutta työtä syntyy ja lähes kaikki ammatit ja työtehtävät enemmän tai vähemmän muuttuvat, niin kaikki eivät kuitenkaan aina pysy mukana. Meidän on siis myös pidettävä huolta tasa-arvosta ja niistä ihmisistä, jotka eivät syystä tai toisesta osaa, voi, pysty tai jaksa. Erityistä huolta on luonnollisesti kannettava maamme tulevaisuuden, siis nuorten, hyvinvoinnista.

Tulevaisuusvaliokunta huomauttaa, että digitalisaatio ei ole ainoa tulevaisuuden työhön vaikuttava muutostrendi. Esimerkiksi kestävä kehitys vaikuttaa tähän jopa enemmän kuin itse digitalisaatio. Lisäksi valiokunta toteaa, että vaikka epäilemättä on syntymässä uudenlaisia työtehtäviä ja ammatteja ja vaikkapa epätyypilliset työsuhteet ovat kasvussa, niin suurin osa väestöstä on edelleen ja tulee itse asiassa myöskin pitkään olemaan niin sanotuissa normaaleissa työsuhteissa, palkkatyössä teollisuuden tai palveluiden tutuissa ammatteissa. Suomalaisen työn tulevaisuutta pohdittaessa on siksi huomioitava myös näiden perinteisten työtehtävien, ammattien ja toimialojen tarpeet.

Yrityksillä on tulevaisuusvaliokunnan kuulemisen perusteella merkittävä osaamisvajae digitaalisessa liiketoimintaosaamisessa. Suomessa on myös työvoimapula alueellisesti sekä eläköitymisestä johtuen. Oman haasteensa tulevaisuuspolitiikalle muodostaa myös muutoksen ja muutosten mittaaminen. Pelkkä bkt-mittari ei sellaisenaan riitä hyvinvoinnin, kestävyuden tai edes digitaalisen liiketoiminnan kasvun mittariksi. Tulevaisuusvaliokunta huomautti samasta asiasta myös aiemmin Agenda 2030 -mietinnössään.

Arvoisa puhemies! Koulutus on paras tapa muuttaa maailmaa ja ihan käytännössä se paras tapa edistää työllistymistä. Korkealaatuinen osaaminen on myös pitkään ollut Suomen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kilpailukyvyyn perusta. Siksi on tärkeää, että kaikilla suomalaisilla on jatkossakin tasavertainen mahdollisuus kasvattaa inhimillistä pääomaansa. Kasvatus, koulutus ja kotouttaminen ovat sosiaalisia investointeja, joiden varassa yhteiskunta kehittyy.

Finland kommer aldrig att klara sig i den globala tilltagande konkurrensen tack vare sin billiga arbetskraft, sina låga produktionskostnader, sina billiga råvaror, sin billiga energi eller sitt gynnsamma tropiska klimat — ta bara en dag som den här. Däremot kan vi klara oss tack vare god utbildning över hela skalan, från dagis till doktor, och högt kunnande omsatt till kvalitativa varor, tjänster och koncept som klarar sig på världsmarknaden, som klarar sig på exportmarknaderna.

På den marknaden kan man inte vara anspråkslös och vänta på att bara bli upptäckt av andra. Man måste ha självförtroende, man måste ha kunnande, man måste ha språkkunskaper, men också armbågar och ett strakt ryggstöd att falla tillbaka på, så att ryggstödet tål konkurrenternas knuffar tillbaka. Det ryggstödet, herr talman, det är vår utbildning.

Arvoisa puhemies! Suomi on valitettavasti menettämässä edelläkävijyyttään osaamisyhteiskuntana. OECD ja EU kiinnittivät vuoden 2016 talouskatsauksissaan huomiota siihen, että Suomi poikkeaa EU- ja OECD-maiden yleisestä suuntauksesta, jossa työvoimasta on tulossa yhä korkeammin koulutettua. Vielä 1990-luvun alussa suomalaiset 25—34-vuotiaat nuoret olivat OECD-maiden kärjessä korkeasti koulutettujen osuudessa. Vuonna 2015 Suomi oli tässä vertailussa OECD-maiden keskiarvon alapuolella. Mutta tämä ei onneksenne ole nyt ihan vain osoitus suomalaisen koulutusjärjestelmän heikkenemisestä vaan myöskin siitä, että korkea-asteen koulutusta on 1990- ja 2000-luvuilla merkittävästi laajennettu monessa muussa OECD- ja EU-maassa. Suomella on edelleen monipuolinen ja laadukas koulutusjärjestelmä, mutta globaali osaamiskilpailu se vain kovenee.

Edelläkävijäasemaan ja osaamiseen perustuvan kilpailukyvyyn säilyttäminen edellyttää meiltä jatkuvaa ja pitkäjänteistä investoimista koulutusjärjestelmään, tutkimukseen ja kehittämiseen. Pelkkä nykytilan ylläpitäminen ja toiminnan taloudellinen tehostaminen eivät riitä edelläkävijyyteen, ja ilman edelläkävijyyttä ei ole kilpailuetua. Esimerkiksi hyvistä Pisa-tuloksista pitää toki olla tyytyväinen, mutta laakereille ei voi jäädä lepäilemään. Mittarit mittaavat menneisyyttä, eivät tulevaisuutta. Tulevaisuus on tehtävä joka päivä uudelleen.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että vaikka tulevaisuusselonteossa etsitään toimenpiteitä erityisesti Suomelle, niin työn murros, kuten niin moni muukin asia tässä maailmassa, on nimenomaan globaali ilmiö ja Suomi on osa tätä kansainvälistä yhteisöä. Kuten ilmastonmuutos, myös työn murros on niin kutsuttu kiperä ongelma, joka edellyttää kansainvälistä yhteistyötä varsinkin EU-tasolla. Mahdollisuuksiin tarttumista voi edistää myös tutussa perheessä [Puhemies koputtaa] pohjoismaisella yhteistyöllä. Esimerkiksi liikkuvuutta voi lisätä ja työntekoa helpottaa pohjoismaisia rajaesteitä edelleen purkamalla.

Puhemies! Olkaamme siis kaikki nyt tulevaisuuden tekijöitä ilman rajoja — sanan kaikissa merkityksissä.

Låt oss alla vara och agera som framtidsmakare [Puhemies koputtaa] utan gränser i ordets samtliga bemärkelser.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

14.19 **Aila Paloniemi kesk** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Maailman muuttuessa me suomalaiset voimme joko rakentaa itse tulevaisuuttamme tai ajelehtia muutoksen mukana. Keskustan eduskuntaryhmä valitsee rakentamisen. Selviytyminen työn, työelämän ja työmarkkinoiden murroksesta edellyttää meiltä suomalaisilta rohkeutta uudistua, taitoa sopia ja kykyä tehdä yhteistyötä. Sen sijaan kaiken vastustaminen tai vastakainasettelujen lietsominen ei vie tätä maata eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Suomen vahvuus on ollut ja on tasa-arvoinen koulutus. Myös tulevaisuudessa jokaisella lapsella ja nuorella on oltava lompakon paksuudesta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin itsellä on halua ja voimia. Eriasteista koulutusta on oltava saatavilla koko maassa.

Nuoria työttömiä on vihdoin aiempaa vähemmän, mutta tutkimusten mukaan etenkin moni poika on vaarassa syrjäytyä. Eduskuntaryhmämme mielestä ketään ei saa jättää yksin. Syrjäytymisvaarassa olevia nuoria on autettava ennen muuta täsmätoimin. Nuorille on rakennettava nykyistä joustavampia polkuja opinnoista työelämään, ja koulutuksen on pysyttävä muuttuvien työtehtävien mukana. Mielenterveyspalvelujakin tarvitaan eri kouluasteilla.

Arvoisa puhemies! Myös tulevaisuudessa jokaisella suomalaisella on oltava mahdollisuus työntekoon ja yrittämiseen. Keskustan eduskuntaryhmän tavoitteena on, että seuraavalla vaalikaudella vähintään 100 000 työtä vailla olevaa työllistyy. Työstä on myös saatava sellainen toimeentulo, että se on aina kannattavampaa kuin työelämästä sivussa oleminen. Lisäksi työelämässä on voitava jaksaa ja kokea mielekkyyttä, yhdistää paremmin työtä ja muuta elämää sekä päästä vielä terveenä eläkkeelle.

Tulevaisuudessa yhä useampi suomalainen työllistää itse itsensä. Moni tekee työtä välillä palkansaajana, välillä yrittäjänä tai kumpaakin. Esimerkiksi luovien alojen ammattilaiset ovat jo pitkään olleet tässä tilanteessa. Työnteon eri muodoille on luotava nykyistä paremmat edellytykset. Ansiotuloja ja sosiaaliturvaa on voitava yhdistää joustavammin. Keskustan eduskuntaryhmä on valmis kokeiluihin ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhdistämisessä. Samalla sosiaaliturvan kokonaisuudesta on luotava kannustavampi ja yksinkertaisempi. Tulorekisterin käyttöönotto edistää näitä tavoitteita. Myös sopimusyhteiskunnan on uudistuttava maailman muuttuessa. Työpaikoille on annettava aito sopimisen vapaus purkamalla paikallisen sopimisen esteitä. Samalla on huolehdittava työntekijöiden turvasta ja mahdollistettava ihmisten erilaisiin elämäntilanteisiin sopivat valinnat.

Panostamalla tehokkaaseen ammatilliseen kuntoutukseen moni nyt työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi palata työelämään. Tarvitaan asennemuutosta työpaikoilla ja laajemmin yhteiskunnassa. Osatyökykyisillä, kuntoutujilla, pitkäaikaistyöttömillä, vammaisilla, maahanmuuttajilla ja muilla vaikeammin työllistyvillä on oltava mahdollisuus rakentaa 100-vuotiaan Suomen tulevaisuutta omalla panoksellaan. Pidetään Suomi muutoksen etulinjassa.

14.23 **Harri Jaskari kok** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Liian usein ihmisiä pelotellaan työn murroksella, kaiken muutoksella: tulevaisuudessa työ loppuu, pirstoutuu, siirtyy Intiaan, tulee nollatuntisopimuksia, digitalisaatio vie kaiken työn, tekoäly korvaa ihmiset viidessä vuodessa. Me emme kuitenkaan kokoomuksessa kaipaa tumput suorina seisovia ongelmien esilletuojia, vaan aidosti haasteiden ratkaisijoita. Työn murrokseen on Suomessa löydettävissä ratkaisuja, jotka ovat Suomelle positiivisia. Muutoksiin on vain pystyttävä varautumaan aidosti etukäteen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Aluksi voi sanoa, että ei hätää. Kuten selonteossakin sanotaan, suuri osa työstä säilyy edelleenkin aika lailla nykyisen kaltaisena, osittain aikaan ja paikkaan sidottuna. Tosin jatkuvan kouluttautumisen merkitys korostuu. Esimerkiksi Uudenkaupungin autotehtaassa robotin kanssa työskentelevän automekaanikon työ vaatii nykyään aivan erilaisia taitoja kuin muutama vuosi sitten. Silloin koulutuksen merkitys korostuu aivan eri tavalla.

Samalla syntyy kuitenkin aika paljon uudenlaista työtä: etätyötä, digityötä, hyvinvointityötä, elämystyötä. Eli jäykkä ajattelu ja jaottelu työllisiin ja työttömiin ei aidosti ole enää millään tavalla tätä päivää.

Yhä useammalla ihmisellä työn rajapinnat hämärtyvät: olet välillä yrittäjä, työnantaja, työntekijä, työtön, osa-aikaisesti työllistetty. Toisaalta työn merkitys yhteiskunnassa on muuttumassa hyvinkin radikaalisti. Esimerkiksi nuoret usein etsivät työn sijasta merkityksellistä työtä. Lisäksi työ polarisoituu: joillakin ihmisillä näyttää olevan enempi töitä kuin tarpeeksi, joillakin ei töitä ollenkaan. Tällä hetkellä Suomessa itsensä työllistäjiä on jo 180 000.

Arvoisa puhemies! Yritämmekö me edelleen pitää tiukasti kiinni vanhasta työstä, vai yritämmekö me löytää mahdollisuuksia uudelle työlle Suomessa? Väitän, että tällä hetkellä me pelkäämme enempi menetystä kuin unelmoimme jostain paremmasta. Samalla menetämme paljon työpaikkoja Suomessa. Eli olisi katsottava eteenpäin. On luotava silta nyt aidosti uuden työn ja työttömyyden väliin. Joskus uusi työ aloitetaan hyvinkin pienestä ja siihen liittyy, että osa palkasta tulee vaikka sosiaaliturvan ja työttömyysturvan kautta.

Voidaankin kysyä, onko Suomessa heikoin turva siellä, missä sitä eniten tarvitaan, esimerkiksi yrittäjäpuolella. Työn murroksen takia pitääkin löytää yhteiskunnasta siltaa uuden työn suuntaan. Tarvitaan uusia turvaverkkoja. Sosiaaliturva ei saa olla mikään tilkkutäkki enää. Mutta millaisia turvaverkkoja? Sellaisia, jotka kannustavat ihmisiä ottamaan uutta työtä vastaan.

Loppujen lopuksi kaikista paras turva [Puhemies koputtaa] on fiksit ihmiset. Emme tiedä etukäteen, miten työelämä muuttuu, mutta jokaisen omaan kekseliäisyyteen voimme luottaa. Siksi tällainen paikallinen [Puhemies koputtaa] ja yksilöllinen sopimusvapaus on erittäin tärkeätä tulevaisuuden työelämässä. Tarvitaan myöskin vahvaa koulutusta. Koulutuksen korrelaatio suhteessa työhön on merkittävä. [Puhemies koputtaa] Tarvitaan vahva yleissivistys, ymmärtämisen taito, halu oppia. Näillä eväillä [Puhemies koputtaa] me voimme päästä uuden työn makuun Suomessa.

14.26 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhteiskunnassamme tarvitaan nykyistä enemmän raja-aidat ylittävää, rakentavaa arvokeskustelua siitä, millaisen yhteiskunnan ja työelämän tulevaisuudessa haluamme. Tulevaisuus ei vyöry päällemme, voimme rakentaa sitä yhdessä.

Valiokunnassa asiantuntijoilta kysyttiin, mitä selonteosta puuttuu. Valiokunnan mietintö tuokin esille sellaisia näkökulmia, joita selonteossa ei ollut. Jatkovalmistelussa kannattaa huomioida myös valiokunnasta juuri valmistunut ”Suomen sata uutta mahdollisuutta” -raportti, jossa esitellään yhteiskuntaa voimakkaasti uudistavia radikaaleja teknologioita. Raportissa korostuu myös valiokunnan tärkeänä pitämä viesti: työ ei lopu, mutta se muuttuu muotoaan.

Teknologian kehittyessä syntyy koko ajan uutta työtä ja uusia ammatteja. Samalla toki joitakin ammatteja myös katoaa. Yksilöiden kannalta ammattien katoaminen voi olla me-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

netys ja huonosti johdettuna johtaa työmarkkinoiden polarisoitumisen kasvuun. Tämän es-tämiseksi on löydettävä ratkaisuja.

Palkkatyö ja tyypilliset työsuhteet eivät ole katoamassa, vaikka yhä enemmän on myös toisenlaista työtä. Työn murroksessa iso kysymys on se, millainen elämä halutaan turvata esimerkiksi alustataloudessa ja epätyypillisissä työsuhteissa oleville.

Sosiaaliturvan uudistaminen on välttämätöntä. Me sosiaalidemokraatit korostamme, että sosiaaliturvan on luotava silta työstä toiseen, opiskeluiden ja työn välille sekä elämän-tilanteiden muutoksiin. Mitä joustavampi ja turvallisempi sosiaaliturva muutostilanteissa on, sitä paremmin ihmiset voivat ja sitä helpompi on työllistyä. Korostamme myös sitä, että työläinsäädännön tulee turvata työntekijöiden oikeudet ja hyvinvointi samalla mahdollis-taen uudet, innovatiiviset liiketoimintamallit ja työpaikat.

Arvoisa puhemies! Kasvatus ja koulutus ovat niitä sosiaalisia investointeja, joiden va-rassa yhteiskunta kehittyy ja osaamiseen perustuva kilpailukyky säilyy. Osaamisjär-jestelmää on kehitettävä kokonaisuutena varhaiskasvatuksesta täydennys- ja muuntokou-lutukseen asti niin, että oppiminen on elinikäistä, osaaminen kumuloituu ja opintopolut ovat sujuvia.

Kilpailukykyimme säilyminen edellyttää jatkuvaa ja pitkäjänteistä investointia koulutus-järjestelmään, tutkimukseen ja kehittämiseen. Valitettavasti Suomi on menettämässä edel-läkävijyyttään osaamisyhteiskuntana. Tämän päivän päätökset koulutuksen, tieteen ja tut-kimuksen resursseista joko estävät tai mahdollistavat tulevaisuudessa uutta työtä luovat in-novaatiot.

Välillä mietin, ymmärrämmekö me kaikki päättäjät, miten nopeaa tämä muutos on. Esi-merkiksi päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä olisi pitänyt tehdä jo aikaa sitten. Nyt pitäisi jo keskustella osaamistason laajemmasta nostosta.

Arvoisa puhemies! Taloustilanteen paranemisesta huolimatta nuorisotyöttömyys on suuri ongelma, eikä meillä ole varaa menettää yhtään nuorta. Siksi selonteon toisessa osas-sa on erityisen tärkeää selvittää nuorisotyöttömyyden [Puhemies koputtaa] juurisyyt, että pääsemme vaikuttamaan oikeisiin asioihin oikeaan aikaan.

Ja aivan lopuksi: selonteon toisessa osassa on välttämätöntä käsitellä myös [Puhemies koputtaa] kestävä kehitystä ja ilmastonmuutoksen merkitystä tulevaisuuden työlle, sillä tämä megatrendi tulee kaikkein eniten vaikuttamaan [Puhemies koputtaa] työhön ja tule-vaisuuteen. — Kiitos.

14.30 Tiina Elovaara sin (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn murros on Suo-men suurimpia haasteita, ellei suurin. Työn ja työelämän muuttuminen voidaan nähdä osa-na pitkää jatkumoa. Keskeistä on, että jokaisella olisi mahdollisuus menestyä taustasta, su-kupuolesta, iästä tai erilaisuudesta huolimatta. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota häi-rinnästä vapaaseen työelämään sekä palkkatasa-arvoon. Myös työn ja perhe-elämän yhdis-tämisestä toivotaan helpompaa.

Arvoisa puhemies! Työn, sosiaaliturvan ja verotuksen toimivampi yhteensovittaminen on aikamme ja yhteiskuntamme haaste, johon on realistisesti varauduttava. Viimeisten vuosikymmenten aikana matala- ja korkeapalkkaisten töiden osuudet ovat yleisesti kasva-neet kehittyneissä talouksissa. Työmarkkinoiden polarisoituminen globalisaation ja digita-lisaation voimistumisen myötä on edennyt myös Suomessa. Meilläkin erityisesti keskitu-loisten ammattien osuus on vähentynyt. Keskituloiset ovat kuitenkin se joukko, joka pitää Suomen selkärangan ryhdissä, ja heitä tarvitaan jatkossakin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Siniset kantavat huolta yhteiskunnan eriarvoistumisesta. Muuttuva työelämä ei kohtelee eri ammattiryhmiä ja yksilöitä tasa-arvoisesti. Palkkapolarisatiosta on lyhyt tie yhteiskunnan polarisoitumiseen, mikä ruokkii ääriliikkeitä. Meidän on oltava valppaina ja valmiita isoihinkin muutoksiin maailmanlaajuisessa työmarkkinoiden murroksessa, jotta jatkossakin kaikilla säilyvät tasavertaiset mahdollisuudet pärjätä omalla työllään palkallisena tai yrittäjänä. Tulevaisuuden tekoälyn ja robotisaation yhteiskuntaan mentäessä kasvava osuus keskituloisista tulee koostumaan yksinyrittäjistä ja itsensäyöllistäjistä keskituloisen kokopäivätyön vääjäämättä vähetessä.

Arvoisa puhemies! Uudet työn tekemisen mallit haastavat sosiaaliturvajärjestelmän, joka on rakennettu toistaiseksi voimassa olevan palkkatyösuhteen ympärille. Tulemme väistämättä tilanteeseen, jossa nykyisen järjestelmän päivittäminen ei enää auta. Meidän tuleekin kansakuntana kääriä hihat ja määrätietoisesti uudistaa se, mikä tekee meidän yhteiskunnastamme yhden maailman parhaista. Kun työn epätyypilliset muodot lisääntyvät, on löydettävä ratkaisuja, jotka takaavat, että kaikista suomalaisista pidetään huolta. Työn tekemisen tulee lähtökohtaisesti olla aina kannattavaa. Keskituloista kokopäivätyötä ei ole kaikille tarjolla, mutta kaikki eivät sitä tahdokaan. Etenkin nuoria kiehtovat uudet työllistymisen tavat. Ammatinharjoittajien ja freelancereiden joukossa on paljon nuoria korkeasti koulutettuja, ja suuri osa heistä on tilanteeseensa tyytyväisiä, vaikka heidän keskimääräinen tulotasonsa onkin verrattain alhainen. Meidän onkin syytä miettiä, mitä työn tekeminen ihmiselle merkitsee tulevaisuudessa, miten tulevat sukupolvet määrittelevät työn.

Arvoisa puhemies! Sininen eduskuntaryhmä katsoo, että suomalaista tunnollisuutta, ahkeruutta ja uudisraivaajajhenkeä [Puhemies koputtaa] ei kuulu lannistaa. Tämä tarkoittaa, että tulevaisuuden Suomessa tarvitaan nykyistä toimivampaa ja kannustavampaa sosiaaliturvaa, minkä lisäksi [Puhemies koputtaa] sekä pieni- että keskituloisen työn verotusta on edelleen alennettava.

14.34 Ville Vähämäki ps (ryhmäpuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Tulevaisuuslonteon ensimmäinen osa käsittelee suomalaisen työn tulevaisuutta, ja itse asiassa tämän tulevaisuusvaliokunnan mietinnön pääviesti on se, että tulevaisuus on meidän omissa pienissä käsissämme. Tulevaisuuteen voi todellakin vaikuttaa poliittisella päätöksenteolla.

Aivan ensimmäiseksi meidän on kuviteltava kaunein mahdollinen Suomi. Millaisen työn ja millaisen Suomen me oikein haluamme? Tämän jälkeen täytyy alkaa tekemään niitä oikeita poliittisia päätöksiä, jotta pääsemme tähän tavoitteeseen.

Puhemies! Ennen kuin mennään näihin poliittisiin suosituksiin, niin muutama sana toisesta tulevaisuusvaliokunnan tutkimuksesta, johon tässä jo aikaisemmin viitattiin.

Tulevaisuusvaliokunnan keskeinen tehtävä on ennakoida teknologioitten kehitystä. Viime vaalikaudella käynnistettiin hanke, jossa etsitään Suomelle sataa uutta tulevaisuuden teknologiaa. Viime kaudella julkaisimme ensimmäisen tutkimuksen, ja nyt huhtikuussa julkaisemme laajan päivityksen, joka on 500 sivua suunnilleen. Mielenkiintoista myös tulevaisuuslontekoa ajatellen on se, että tässä tutkimuksessa meidän tehtävämme oli etsiä sata uutta teknologiaa mutta myös sata uutta ammattia ja sata säädöstavoitetta, jotta ne teknologiat voidaan ottaa sujuvasti käyttöön. Löysimme itse asiassa uusia ammatteja 200 kappaletta.

Miksi näitä ammatteja löytyy sitten näin paljon? Uskoakseni kysymys on siitä, että teknologioitten omaksuminen lisää kansakunnan kilpailukykyä ja kilpailukyky puolestaan li-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

sää työpaikkoja ja mahdollistaa uusien ammattien syntyminen. Teknologia tuo ja luo työpaikkoja.

Sitten joitain poliittisia suosituksia:

Ensinnäkin meidän täytyy lainsäädäntöpohja saada kuntoon, jotta itsensätyöllistäminen ja muut epätyölliset työsuhteet helpottuvat ja mahdollistuvat. Meidän vaihtoehtobudjetimme työtilimalli on yksi keskeinen vastaus tähän ongelmatiikkaan. Tätä mallia voidaan pilotoida luovilla aloilla tai osatyökykyisten osalta, joilla usein työn ja yhteiskunnan tukien sovittaminen on ongelmallista.

Toinen suositus minulla on elinikäisen oppimisen mahdollistaminen. Koulutusasteitten yhteistyön tulee olla saumatonta ja joustavaa. Opintopolkujenkin täytyy olla joustavia. Tiedot, taidot ja osaaminen täytyy saada ylläpidettyä läpi elämän. Teknologinen edelläkävijäisyys ei tule itsestään. Meidän täytyy tehdä oikeita t&k-panostuksia oikeisiin kohteisiin.

Kaiken kaikkiaan ollaan astumassa uuteen aikaan. Muutokset ovat tosi nopeita, kehitys on kiihtyvää. Täytyy juosta nopeammin, jotta pysyy edes paikoillaan. Tavoitteet on asetettava tulevaisuuteen, ja töitä on tehtävä tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin tekivät myöskin Iivo Niskanen ja muutkin olympialaisissa. Joskus kova työ palkitaan, ei toki aina. [Puhemies koputtaa] Kansakuntakin voi saavuttaa tavoitteensa. Sunnuntaina Espoossa ladulla näin useamman pikku-Iivon ja pikku-Kaisan. Tästä on hyvä jatkaa.

14.37 Olli-Poika Parviainen vihr (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jo vuosikymmeniä on uumoiltu työn radikaalia vähenemistä ja työn luonteen muutosta. Nyt digitalisaation myötä asia on uudelleen esillä. Enää ei puhuta vain globalisaatiosta vaan esimerkiksi siitä, vievätkö robotit ja tekoäly loputkin työpaikat tai pirstaloituvatko jäljelle jäävät työsuhteet entisestään, joutuuko yhä useampi ihminen raapimaan elantonsa kokoon lopputtoman silpputyön keskellä.

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ja siihen yksimielisesti laatimamme tulevaisuusvaliokunnan mietintö käsittelevät näitä ajankohtaisia aiheita. Työn murros on todellisuutta. Siitä ei ole pienintäkään epäilystä. Esimerkiksi epätyöllisten työsuhteiden määrä on kasvussa, vaikka muutos ei olekaan niin dramaattinen kuin voisimme äkkiseltään olettaa.

Myös työelämän vaatimukset muuttuvat. Elinikäinen oppiminen korostuu vakityössäkin. Yhä harvemman työura onkaan enää yksi raide, jota pitkin edetään yhden koulutuksen ja pysyvän työpaikan kautta eläkkeelle. Päinvastoin, yhä useammalle meistä työura näyttää risteävien polkujen verkostona, jossa mahdollisuudet ja olosuhteet elävät ja muuttuvat ajassa. Säännöllisen ansiotyön rinnalle on tullut ja tulee monenlaisia työnteon ja toimeentulon hankkimisen malleja. Siksi ihmisten jaottelu työttömiin, yrittäjiin ja palkansaajiin ei ole enää tätä päivää, puhumattakaan tulevaisuudesta. Siirtymät tilanteesta toiseen on huomioitava paremmin. Tarvitsemme askelia kohti perustuloa ja joustavampaa sosiaaliturvaa. Emme tarvitse aktiivimalleja, lasten päivähoito-oikeuden rajaamista tai simputusta. Myös osaamisen edistäminen, laadukas koulutus päiväkodista yliopistoon ja ylipäättään kannustaminen uuden oppimiseen ovat keinoja varmistaa tulevaisuuden menestyksemme. Koulutuksesta leikkaaminen sen sijaan on vihreiden mielestä lyhytnäköistä politiikkaa ja heikentää mahdollisuuksiamme pärjätä tulevaisuudessa.

Arvoisa puhemies! Työ ei tekemällä lopu, ja teollisia vallankumouksia on ollut ennenkin. Niin kauan kuin voimme tehdä asioita paremmin, työtä riittää, ja niin kauan kuin teemme parhaamme, voimme tehdä asioita paremmin. Robotit eivät tuhoa työtä, ne muuttavat sitä. Ja vaikka esimerkiksi avaruuteen lähetetyt Teslat, virtuaalidodellisuus tai syöpää tu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

hoavat nanobotit näkyvät uutisissa, kaikki työ ei tule jatkossakaan olemaan tällaisissa sfääreissä. Ihmisten välinen kohtaaminen ei siis ole katoamassa. Vaikka työvälit muuttuvat, meillä on jatkossakin opettajia, sairaanhoitajia ja monia muita tuttuja ammatteja. Samalla saamme tukun uusia.

Sosiaaliturvan uudistamistarpeiden lisäksi vihreät katsovat, että meidän on muistettava erityisesti luonnon kantokyky. Se, miten ratkaisemme globaalin ympäristökriisin, vaikuttaa tulevaisuuden työhön todennäköisesti paljon enemmän kuin vaikkapa digitalisaatio. Työn tuhoutumisen murehtimisen sijaan kannattaakin kiinnittää huomio paitsi uusiin mahdollisuuksiin myös planeettamme elinkelpoisuuden turvaamiseen. Tekemällä niin voimme luoda myös valtavasti uutta työtä.

14.40 Anna Kontula vas (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin monesti historiassa aiemminkin, jälleen teknologian kehitys muuttaa, hävittää, luo ja korvaa ammatteja ja työmenetelmiä. Työ siirtyy alustoille ja uusiin ansaintalogiikoihin. Yhä useamman työkaveri on robotti. Samaan aikaan teollisuuden työvoimaosuus jatkaa supistumistaan ja palvelut kasvavat. Siirtolaisten, itsensätyöllistäjien ja keikkatöiden määrä lisääntyy. Keskiluokka on alkanut kutistua, ensimmäistä kertaa miesmuistiin. Nämä muutokset ovat jo käynnissä olevia, osin pitkäänkin jatkuneita tendenssejä. Enää meidän ei tarvitse arvailla, toteutuvatko ne. Voimme siirtyä pohtimaan, mitä niistä seuraa.

Arvoisa puhemies! Jokainen työn murros huiskii kumoon vallanpitäjän tai pari, mutta milloin poliittinen järjestelmä on sopeutunut liian hitaasti, on vaihtoon mennyt kokonaisia valtiomuotojakin. Vain hyvin kevytkenkäinen poliitikko suhtautuisi työn murrokseen välinpitämättömästi. Työ nimittäin vaikuttaa myös kaikkeen muuhun elämäämme — tulomuodostukseen, kansanterveyteen, perherakenteeseen, aikakäsitykseen, kaikkeen.

Tällä hetkellä kasvava joukko ihmisiä kokee, että politiikka vastaa työn murrokseen liian hitaasti. Kokonaan toisenlaisen työn maailmaan luodut ratkaisut hapertuvat, kun ne eivät enää tunnista ja kohtaa ihmisten jokapäiväistä elämää. Sosiaaliturvamme ei tänään tarjoa kaikille toimeentulon minimisuoja, vaan pyydystelee ihmisiä byrokraloukkuihin. Työssäkäyntiä helpottamaan luodusta päivähoitojärjestelmästä on tullut monille sen este. Työsuojelu törmää riistoon lähinnä sattumalta. Verottaja ei osaa enää verottaa kaikkia transaktioita.

Arvoisa puhemies! Me emme tiedä tarkoin, mitä kaikkea työn murros tuo tullessaan. Tulevaisuus on nimittäin aina auki, ainakin osin päätettävissämme. Vasemmistoliiton tavoitteena on työläisten autonomia, kaikkien taattu toimeentulo ja funktionaalisen tulojaon kääntäminen työn eduksi. Ympäristön tilanteen vuoksi on samalla aktiivisesti edistettävä yhteiskäyttöä ja muita resursseja säästäviä työn muotoja.

Näihin pääseminen edellyttää kankeiden syyperustaisten järjestelmien korvaamista universaaleilla tulonsiirroilla ja palveluilla, laajamittaista lainsäädännön uudistamista sekä verotuksen painopisteen siirtämistä pääomiin. On vihdoin siirryttävä alamaisten kontrollonista kohti vapaiden ihmisten luottamusyhteiskuntaa.

14.44 Veronica Rehn-Kivi r (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Visiota ei pysty esittelemään kolmessa minuutissa. Kuitenkin juuri visio on tärkeä tulevaisuuskeskustelussa. Ilman selkeää näkemystä siitä, mitä me haluamme, ei tapahdu positiivista muutosta. Tämä koskee mitä suurimmassa määrin työelämää. Työelämä tulee joka tapauksessa muuttamaan, ja sen myös tulevaisuusvaliokunnan mietintö selvästi osoittaa. Kriittinen kysy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

mys on: vedetäänkö meidät vain mukaan muutokseen ilman, että voimme vaikuttaa sen suuntaan?

Keskeinen teesi tulevaisuusraportissa on, että vaikka suotuisa talouskehitys luokin uusia työpaikkoja, monet perinteiset työt häviävät digitalisaation ja robotisaation myötä ja tämä kehitys on hyvin nopeaa. Tämän vuoksi emme voi lykätä sosiaaliturvan uudistamista. Työelämän muutokset johtavat pysyvien työpaikkojen vähenemiseen ja moniin lyhyisiin pätkätöihin. Työvoiman liikkuvuuteen kohdistuvat vaatimukset lisääntyvät, ja panostukset koulutukseen tulevat vielä aiempaakin tärkeämmiksi. Siksi on jälleen kerran sanottava tämä ääneen: se, että hallitus on vaalikauden aikana päättänyt tehdä leikkauksia koulutukseen, ei ole vain tällä hetkellä paheksuttavaa, vaan se tarkoittaa, että kadotamme tärkeimmät pelinappulat tulevaisuuden suhteen.

Ärade talman! Då arbetet förändras måste Finland ta vara på sina chanser inom den cirkulära ekonomin, som spelar en viktig roll i den europeiska framtidsdiskussionen. Det handlar om att få en bra avfallslag, en hållbar livsmedelskedja och smarta lösningar för återanvändning. Ny miljöteknologi ger exportmöjligheter.

Men hur går det för människan när arbetslivet förändras? I en artikel förra vecka rapporterar Helsingin Sanomat om att utbrändhet har blivit vanligare bland yngre personer som inte ännu fyllt trettio år. Här måste vi få upp ögonen för hur vi kan förbättra välmåendet i arbetslivet. Det blir också vanligare att människor jobbar ensamma och på distans. Här måste frågan om delaktighet i samhället tas på allvar.

Vi behöver en social trygghet som inte passiverar, utan som bjuder på incitament att gå ut i arbetslivet. Den sociala reform som morgondagens arbetsliv ropar efter måste antligen utplåna de inkomstfällor som vårt samhälle fortfarande lider av.

Framtidens arbetsmarknad behöver också en reform av familjeledigheterna. Det är dags för oss att bli modigare, att veta vad vi vill. Vi ska inte vara rädda för framtiden. Däremot borde vi akta oss för att inte våga ta de steg som ett nytänkande kräver.

14.47 **Sari Tanus kd** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteossa korostetaan digitalisaation ja robotisaation mullistavaa merkitystä. Vähemmälle on jäänyt edistyksen tarve monilla muilla aloilla, joita tulevaisuusvaliokunta nostaa esiin mie-tinnössään.

Edessämme on iso koulutuksen uudistus ja myös iso tarve muunto- ja täydennyskoulu-tukselle, jotta uusiin koulutushaasteisiin voitaisiin riittävän nopeasti vastata ja elinikäinen oppiminen saataisiin toimivaksi. Juuri nyt tarvitsemme teknologista edelläkävijyyttä, rohkeita innovaatioita ja uusia kasvuyrityksiä. Tässä tilanteessa koulutukseen ja tutkimukseen kohdistuvat leikkaukset eivät mitenkään ole perusteltuja, ja siksi KD on niitä vastustanut.

Koulutusvaatimusten lisääntyessä olemme huolissamme niistä ihmisistä, jotka eivät syystä tai toisesta pysty kouluttautumaan riittävästi. Jakautuuko yhteiskunta entisestään hyvä- ja huono-osaisiin, eriytyvätkö työmarkkinat A- ja B-luokkaan, ja panostammeko riittävästi heihin, joille arjesta selviytyminen on haasteellista? On huolehdittava siitä, että kaikilla on jokin arvokas yhteiskuntaan kiinnittymisen mahdollisuus. Sitä voidaan edistää myös yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Yhteiskunnan nopeassa muutoksessa ja työn murroksessa tehtävien ratkaisujen on läh-dettävä kestävä kehityksen perustalta, ihmisten välistä tasa-arvoa ja osallisuutta vahvis-taen. Kehittyvä teknologia mahdollistaa entistä paremmin etätöiden tekemisen sekä hajau-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

tettujen tuotantoratkaisujen toteuttamisen. Teknologian suomat mahdollisuudet tulisikin hyödyntää Suomen eri alueiden tasapuoliseen kehittämiseen.

Epätuottavien työsuhteiden lisääntyminen, itsensä työllistäminen ja yksinyrittäminen vaativat myös sosiaaliturvan uudistamista. KD:n esittämä kannustava perusturva yhdistää monimutkaisen tukijärjestelmämme yhdeksi yleistueksi ja kansallisen tulorekisterin myötä purkaa byrokratia- ja kannustinloukkuja niin, että ihminen hyötyy aina työtulojen kasvamisesta.

Muuttuvassa yhteiskunnassa täytyy pikaisesti ottaa käyttöön myös uusia hyvinvointimittareita. Bkt ei yksinään riitä — se ei kerro ihmisten todellisesta hyvinvoinnista.

Arvoisa puhemies! On tärkeää, että yhteiskunnassa käydään avointa keskustelua työn tulevaisuudesta ja siitä, minkälaisen yhteiskunnan haluamme. Tarvitaan myönteinen ilmapiiiri tulevaisuuteen vaikuttamiseen ja uuden luomiseen. Pelkkä sopeutuminen muutokseen ei riitä. Arvioitaessa tulevaisuudessa tarvittavia monenlaisia uusia taitoja tulee kiinnittää huomiota myös suomalaisen yhteiskunnan ja sen kansalaisten sivistyksen perustana oleviin arvoihin, taitoihin ja kasvatustavoitteisiin. Yhteiselämämme kannalta on suotuisaa, jos ympäröivä yhteisö tukee niitä terveitä ja kestäviä ikaikaisia arvoja, joille menestyksemme on pohjimmiltaan rakentunut.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä ennen debattia myönnän puheenvuoron pääministerille, 5 minuuttia puhujapöytästä.

14.50 Pääministeri Juha Sipilä: Arvoisa puhemies! Kiitokset tulevaisuusvaliokunnalle huolellisesti tehdystä mietinnöstä. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, kyse on todella suuresta muutoksesta.

Tuon aluksi terveiset Oulusta. Keskustelimme eilen iltapäivällä Oulun yliopistolla Suomen ja EU:n keskeisistä kysymyksistä 2020-luvulla. Yliopistoväki on hyvin sitoutunut ja motivoitunut kehittämään Suomea seuraavat vuosikymmenet. Aion järjestää samanlaisia tilaisuuksia useissa korkeakouluissa. Näitten tapahtumien antia hyödynnetään tulevaisuusselonteon toisessa osassa, valtioneuvoston ja ministeriöiden tulevaisuustyössä sekä Suomen EU-politiikan valmistelussa.

Vastaan nyt tässä puheenvuorossani muutamiin valiokunnan keskeisiin huomioihin.

Ensinnäkin, tulevaisuusvaliokunta kuvaili selonteon kaksiosaisuutta tulevaisuuspolitiikan innovaatioksi, joka lisää selonteon laatua ja vaikuttavuutta. Olen tästä samaa mieltä, näin kannattaa varmaan jatkaa tulevaisuudessakin.

Toiseksi, bruttokansantuote ei tosiaankaan voi olla ainoa vakavasti otettava hyvinvoinnin mittari. Asia on tullut esille myös kestävä kehityksen toimikunnassa. Hallitus päättää etenemisestään asiassa ensi maanantain strategiaistunnossa. Tulevaisuusselonteon valmistelutyössä indikaattoreita voidaan käyttää arvioimaan murroksen toimenpiteitä esimerkiksi ekologisuuden ja tasa-arvon näkökulmista.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden säädoistarpeisiin keskitytään selonteon toisessa osassa. Tämä koskee itsensä työllistäjiä, yksinyrittäviä ja pirstaleisia työsuhteita. Meidän lainvalmistelijoiden ja lainsäätäjien on pystyttävä pitämään yhteiskunnan sääntely mahdollistavana, ja lakien on vastattava nykypäivään ja mahdollistettava esimerkiksi tekoälyn soveltaminen. Myös tämän vuoksi selonteon toisen osan valmistelussa on tiivis yhteys professori Saaren eriarvoisuustyöryhmään ja Toimi-hankkeeseen. Hanke pohjustaa työllisyyttä parantavaa ja eriarvoisuutta vähentävää perusturvan kokonaisuudistusta. Toivottavasti jat-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kossa pystymme yhdistämään paremmin esimerkiksi osatyökykyisen toimeentulon perustulolla ja työkykyä vastaavalla palkalla.

Nostatte esiin myös tulorekisterin mahdollisuudet. Tulorekisteri otetaan käyttöön 2019 ja ensimmäisenä palkkatietojen osalta. Rekisteri luo ennennäkemättömän pohjan työtulojen ja sosiaalietuuksien yhteensovitukselle.

Uudet teknologiat tosiaan luovat uudenlaisia työmahdollisuuksia. Hallituksen avaukset uuden teknologian saralla pureutuvat etenkin tekoälyyn ja alusta- ja jakamistalouteen. Tämä tuo Suomelle myöskin suuren haasteen muuntokouluttaa ehkä miljoona suomalaista seuraavan kymmenen vuoden aikana.

Nuorten syrjäytymisen ja työttömyyden ratkaisujen löytäminen vaatii ymmärrystä sekä syrjäytymisen mekanismeista että jo lyhytkestoisesta työttömyyden vaikutuksesta nuoren työuraan. Hallitus on keskittynyt etenkin työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin. Nuoret tulevat elämään yhteiskunnassa, jossa ei ole selkeitä rajanvetoja työllisen, työttömän, itsensätyöllistäjän ja opiskelijan välillä. Tulevaisuusselonteossa käydään laajaa keskustelua tällaisen työelämän kehityksestä ja vaatimuksista. Koulutus on avainratkaisu työmarkkinoiden muutoksessa pärjäämiseksi ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hallituksella on käynnissä monia uudistuksia elinikäisen oppimisen ja Suomen vahvan osaamisen takaamiseksi, kuten uusi peruskouluohjelma, uusi lukiolaki, ammatillisen koulutuksen reformi, korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030.

Arvoisa puhemies! Moniarvoinen ja moniääninen keskustelu on osa suomalaista yhteiskuntaa. Tulevaisuusselonteon avointa ja keskustelevaa valmistelua edistetään jatkossakin. Hallitus aikoo kytkeä paremmin toisiinsa tulevaisuusselonteon ja Agenda 2030:n. Yhessä ne muodostavat tulevaisuustyön ja ylisukupolvisen politiikan ytimen.

Kiitän tulevaisuusvaliokuntaa erinomaisesta mietinnöstä ja valiokuntia lausunnoista.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Avaan debatin asiasta ja pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat käyttää puheenvuoron tässä debatissa, nousemaan ylös ja painamaan V-painiketta.

14.55 Aila Paloniemi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn tulevaisuuskeskustelussa on ehdottomasti huomioitava työn kytkökset energia- ja raaka-ainevirtoihin ja kestävä kehityksen tavoitteisiin. Ekologinen uudistaminen vaatii paljon työtä. Suomalaisesta yhteiskunnasta on rakennettava hiilineutraali. Me tarvitsemme vähäpäästöistä energiaa, meidän pitää uudistaa rakennuskantaa, liikennejärjestelmää, ja meidän on kehitettävä kestävää maataloutta resurssiviisaasti.

Kaikki tämä luo työtä, uutta työtä myös, ja siksi kestävä kehityksen merkitys työn tulevaisuudelle, kuten täällä on todettu, voi olla jopa suurempi kuin digitalisaation. Olen iloinen, että pääministeri nosti kestävä kehityksen roolin tässä tulevaisuusselonteon toisessa osassa myös voimakkaasti esille, ja toivon tietenkin, että kestävä kehityksen agenda, Agenda 2030, on vahva osa myös Suomen EU-vaikuttamista.

14.56 Harri Jaskari kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme todellakin jo nyt kaikki näkemässä tämän työn murroksen, tapahtuu aika paljon erilaisia työtehtävien uusiutumisia. Kuten sanottu, merkittävä osa niistä työtehtävistä on edelleen vähän entisen kaltaisia, mutta entistä enempi on uudenlaisia tehtäviä, jolloin tulee tämä sosiaaliturvan, työttömyysturvan, työn, palkkatyön välinen uusi jako.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Oikeastaan olisin kysynyt arvoisalta pääministeriltä: Meidän täytyisi nopeasti nyt löytää käytännön keinoja, millä tämä uusi jako pystytään tekemään. Yksi keino on justiin tämä tulorekisteri. On myöskin oltu keskusteluissa sitä mieltä, että se ei vielä palvelisi heti vuoden 19 alussa tarpeeksi hyvin työllisyyden ja työttömyysturvan yhteensovittamista niin, että aina tietäisi, että työ olisi kannattavaa. Ollaanko sitä nyt katsottu tarkemmin, että se todellakin heti pystyisi ratkaisemaan näitä ongelmia siinä, että uskaltaa ottaa työtä vastaan ja kenties kompensoidaan myöhemmin sitten takaisin?

14.57 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn loppumisesta teknologian kehittymisen myötä on puhuttu pitkään, ja kenties osittain siitä johtuen tässä selonteossakin on liian vähän mielestäni pohdittu sitä, millä tavoin teknologia on luonut uutta työtä. Jos olemme viisaita, meidän kannattaisi nyt hyödyntää tätä edustaja Vähämäenkin esille tuomaa radikaali teknologia -raporttia ja suunnata ajatuksemme siihen, miten uusien teknologioiden avulla saamme Suomeen uutta työtä.

Tulevaisuuden työtä luovat innovaatiot syntyvät tämän päivän perustutkimuksesta, ja sen takia tieteeseen, tutkimukseen ja kehittämistoimintaan panostaminen olisi parasta tulevaisuuteen investointia ja tulevaisuuden työpaikoista huolehtimista. Säästäminen näistä nakertaa tulevaisuuden kasvua ja estää tulevaisuuden työpaikkojen syntymisen.

Arvoisa puhemies! Haluaisin kysyä vielä pääministeriltä: miten saattoi käydä näin, että Agenda 2030 ei ole tässä ensimmäisessä osassa [Puhemies koputtaa] vielä käsittelyssä? Se on niin tärkeä asia tulevaisuuden työn kannalta.

14.59 Tiina Elovaara sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Synnyin joulukuussa 86. Elin lapsuuttani 90-luvun laman aikaan, jolloin tehtiin vaikeita päätöksiä ja leikkauksia. Olen aikuistunut nyt ja noin kolmekymppinen, ja minä ja ystäväni etsimme töitä ja paikkaamme tässä yhteiskunnassa. On osoitettu, että finanssikriisi iski pahiten ikäisiini. Meidän on vaikeampi kiinnittyä työelämään kuin keski-ikäisten, joilla oli vankempi asema siellä jo ennen finanssikriisiä. Tavallaan voisi katsoa, että olemme olleet kahdesti karsijoina näissä taantumissa. Voisiko pääministeri antaa jotakin toivoa tai lohtua minulle ja ikäisilleni siinä, että löydämme paikkamme työelämässä tulevaisuudessa?

15.00 Ville Vähämäki ps (vastauspuheenvuoro): Kunnioitettu puhemies! Nostin tuossa lyhyessä puheessani toiseksi suosituksiksi elinikäisen oppimisen mahdollistamisen siten, että koulutusasteitten yhteistyön tulee olla saumatonta ja joustavaa ja opintopolkujen puolestaan sujuvia yli koulutusasteiden ja oppilaitosten, jotta saadaan tiedot, taidot, osaaminen ylläpidettyä läpi elämän. Miksi näin? Kysymys on siitä, että teknologia muuttaa työtehtäviä siellä työn sisällä, ammatin sisällä. Aikaisemmin ei välttämättä näin isoa muutosta ammatin sisällä ole ollut, ja teknologian kehitys vaikuttaa sinne. Sen takia muuntokoulutusta ja vastaavia koulutusmuotoja täytyy kehittää huomattavasti, jotta saadaan se ihmisen todellinen potentiaali sieltä esiin ja saadaan otettua teknologiat kunnolla yhteiskunnan osaksi. Muuten nämä ihmiset joutuvat työttömäksi jossain kohtaa. Tätä täytyy kehittää kylä.

15.01 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan kiittää pääministeriä siitä, että olette päättäneet toteuttaa selonteon kahdessa osassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Se on helpottanut meidän työskentelyämme valiokunnassa ja mahdollistanut mielestäni paremman asiaan perehtymisen.

Toivoisinkin, että jatkossa me mieltisimme myös uusia keinoja, miten me voimme ennakointityötä ja tulevaisuusvaliokunnan mietintöä ja laatimaanne selontekoa hyödyntää myös muiden valiokuntien työssä, niin että tulevaisuuden ennakointi olisi systemaattisemmin osana tämän maan politiikan valmistelua. Uskoisin, että se hyödyttäisi meitä kaikkia. Esimerkiksi kun puhumme tekoälystä, on varmasti kaikkien etu, että meillä on olemassa selkeä sääntely ja eettiset periaatteet ennen kuin tilanne on niin sanotusti enemmän iholamme.

Toivoisin myös, että me pitäisimme mielessä sen, että Agenda 2030 tulisi kytkeä entistä tiiviimmin meidän kaikkien politiikkaan, ja olin iloinen siitä, että pääministeri huomioikin tämän jo ensimmäisessä vastauksessaan.

15.02 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käytän esimerkkinä robotisaatiosta Saksaan avattua bordellia, jossa kaikki seksityöntekijät ovat nukkeja. Tämä on hyvä asia, hyvää kehitystä — koko teknologian suuri lupaus kautta ihmiskunnan historian ollut se, että sellaisia töitä, joita ei niin mielellään haluta tehdä, voidaan työntää robottien tehtäväksi. Huonoa tässä kuitenkin on se, että jatkossa pääosa tämän yrityksen tulovirrasta menee pääoman omistajille ja että ihmisille on tarjolla siellä enää avustavia, puhtaanapito- ja vastaanottotöitä, joissa ansiotaso on ehkä kymmenesosa siitä, mitä he olisivat aikaisemmin saaneet niissä töissä, joita robotit nyt tekevät.

Uhkana tässä on raju polarisaatio, joka meidän yhteiskunnassa näkyy jo keskiluokan ohentumisena, kun töitä valuu paitsi jonkin verran asiantuntijatehtäviin myös ennen kaikkea niihin matalapalkkaiseen duunaritöihin. Jos tässä kohtaa tulonjakoa ei neuvotella uusiksi, me olemme pulassa.

15.03 Veronica Rehn-Kivi r (vastauspuheenvuoro): Värderade talman, arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta toteaa, että vaikka on syntymässä uudenlaisia työtehtäviä ja ammatteja ja vaikka epätyypilliset työsuhteet ovat kasvussa, suuri osa väestöstä on edelleen niin sanotuissa normaaleissa työsuhteissa: palkkatyössä teollisuuden tai palveluiden tutuissa ammateissa. Sen takia on työhyvinvointiin myös vastaisuudessa satsattava.

SFP efterlyser ett nationellt program för bättre välmående i arbetslivet. Det är en investering i framtiden.

Helsingin Sanomat on myös raportoinut, että alle 30-vuotiaiden nuorten parissa on loppuunpalaminen yleistynyt hälyttävästi. Nyt tarvitaan siis kansallinen työhyvinvointiohjelma. Mitä hallitus aikoo tehdä tässä asiassa?

15.04 Sari Tanus kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kestävän kehityksen edistäminen luo työtä. Kestävän kehityksen haasteet olisikin nähtävä kestävän työllistävän kasvun mahdollisuuksina. Tulevaisuusvaliokunnan mielestä kaikki tulevaisuuselonteon toisessa osassa esitettävät toimenpide-ehdotukset on arvioitava ja perusteltava myös sen suhteen, miten ne tukevat kestävästä kehitystä, tasa-arvokehitystä ja osallisuutta. Kysyisin: aikooko valtioneuvosto toimia näin?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Toisaalta koulutus- ja työmahdollisuudet vaikuttavat oleellisesti osallisuuteen ja hyvinvointiin. Nuorisotyöttömyys ja sen vaikutukset tulevaisuuteen huolestuttavat kovasti. Kysyisinkin: aikooko valtioneuvosto selvittää nuorisotyöttömyyden syyt ja ottaa ne huomioon erikseen ja erityisellä huolella tulevaisuusselonteon toisessa osassa, niin kuin tulevaisuusvaliokunta on esittänyt?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja edelleen debattia vastauspuheen-vuoroin, minuutin mittaisin.

15.05 **Jukka Gustafsson sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuossa tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä on yksi mielenkiintoinen viittaus: emme saa antaa liian teknologiakeskeistä kuvaa työelämästä ja tulevaisuudesta. Ja yllätys yllätys — kun googlasin, mitä tämän neljännen teollisen vallankumouksen alta löytyy, niin osui silmiini ex-pääministeri Stubbin esitelmä vajaan vuoden takaa, jossa hän itse asiassa käsitteli taloutta, politiikkaa ja etiikkaa. Olen Stubbin kanssa samaa mieltä, että näitä kaikkia pitää tässä yhteydessä käsitellä. Toistan: talous, politiikka ja etiikka. Me demarit olemme nyt nostaneet sen, miten murroksessa pärjää: pitää olla hyvä yleissivistys, pitää olla hyvä ammattisivistys. Siksi me olemme esittäneet tätä oppivelvollisuusiän nostoa, jotta nuoret saisivat valmiudet pärjätä tässä tulevaisuuden murroksessa. Arvoisa pääministeri, [Puhemies koputtaa] oletko valmis tukemaan tutkijoiden ja professorien esitystä oppivelvollisuusiän nostamisesta?

15.06 **Martti Talja kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi on eräs maailman tasa-arvoisimpia maita, ja tasa-arvoisuutemme perustuu vahvaan, oikeudenmukaiseen hyvinvointivaltion rahoitukseen antaa niille, joilta puuttuu. Miten tulevaisuudessa uuden työn mallien myötä alustataloudessa oikeudenmukaisesti kerätään vero ja vakuutusmaksut, jotta hyvinvointiamme voidaan tasa-arvoisesti ylläpitää?

15.07 **Pia Kauma kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Jaskari ja myöskin pääministeri nostivat hyvin puheenvuoroissaan esiin sen, että työelämä ei ole enää niin jäykkää jakoa työllisiin ja työttömiin ja toisaalta itsensätyöllistäjiin ja opiskelijoihin. Esimerkiksi perhevapaaudistuksessa pidän tätä juuri tärkeimpänä asiana. Ihmiset haluavat yhdistää hyvin monenlaisia asioita elämässään, ja mielestäni heille täytyy antaa siihen mahdollisuus.

Olen tehnyt aikaisemmin kirjallisen kysymyksen opiskelijoiden opintotuen tularajoista, siitä, kuinka paljon he voivat tehdä työtä opiskellessaan silti menettämättä opintotukea. Mielelläni kuulisin pääministerin kannan siihen, mitä mieltä olette siitä, että kun Suomessa se opintotuen raja on noin 12 000 euroa vuodessa ja Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa mennään siellä 18 000—19 000:n tasossa vuodessa, niin olisiko meidän mahdollista nostaa se [Puhemies koputtaa] opiskelijoiden tulotaso sille tasolle.

15.08 **Arja Juvonen ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuudessa se, että löytää työtä tai saa opiskelupaikan, tarkoittaa sitä, että kilpailu kovenee. Kyllä tulevaisuuden nuoret opintoihin pyrkiessään ja yrittäessään ovat suurempien haasteiden edessä kuin me vanhemmat itse olemme olleet. Tätä tuo myös lukiouudistus. On hyvin vaikea päästä jatko-opintoihin. Tulevaisuusvaliokunta nostaa tässä mietinnössä esiin, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kaikki eivät selviä arjesta, ja näinhän se todellakin on. Täytyy tulevaisuudessakin tehdä edelleen kovasti toimia syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Täällä puhutaan robotiikasta. Kaikki eivät todellakaan pärjää myöskään digitaalisessa maailmassa eivätkä niiden robottien kanssa. Nostan yhtenä esimerkkinä esiin hoitoalan. Meillä jo robotit leikkaavat, ovat suurena apuna siellä leikkaussalissa. On konenäköä ja -motoriikkaa. Mutta ihmistä hoidettaessa robotti ei korvaa sitä ihmisen hoitajaa kuitenkaan. Eikö näin, arvoisa pääministeri, ole?

15.09 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Automatisaatio, robotisaatio ja tekoälyn kehitys muuttavat tuotantoa ja työtä tulevaisuudessa merkittävästi. Me olemme ison murroksen äärellä. Uusia tuotteita, toimialoja ja työtä syntyy. Säilyvienkin töiden työtavat, sisällöt ja prosessit muuttuvat, ja osa töistä katoaa kokonaan. Myös ilmastonmuutos muuttaa työtä ja tuotantoa.

Kukaan ei osaa täsmälleen sanoa, paljonko työtä katoaa ja paljonko uutta syntyy. Mahdollista on, että työtä katoaa enemmän kuin syntyy, ja tällöin avainkysymykseksi nousee työn jakaminen eli työpäivän lyhentäminen ja työjärjestelyiden joustavuus. Jos robotit tekevät kasvavan osan työstä, nousee oleelliseksi kysymykseksi myös veropohjan, tulonjaon ja kaikkien ihmisten toimeentulon varmistaminen. Elinikäisen oppimisen, uudelleen- ja täydennyskoulutuksen merkitys nousee joka tapauksessa entistä oleellisemmaksi, kun työelämän muutos kiihtyy ja työelämän vaatimukset [Puhemies koputtaa] kasvavat. Toivottavasti tämä pidetään mielessä [Puhemies koputtaa] päätöksiä tehtäessä.

15.10 Kimmo Kivelä sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Legendaarisen historioitsijan, korkeaan ikään ehtineen Kauko Pirisen kerrotaan viimeisinä elinvuosinaan sanoneen, että futurologia on humpuukia. En tältä osin yhdy tähän arvostettuun akateemiseen opettajaan. Tulevaisuutta ei voi ottaa haltuun. Monenlaiset black swanit ja kohtalon direktiivit voivat muuttaa kaiken, mitä on ennakkoon havainnoitu, mutta tulevaisuuteen kannattaa varautua. Työ muuttuu monen kohdalla, arvostukset muuttuvat. Työ ei ole ensisijainen keino elää hyväksyttynä ihmisenä, olla hyväksyttynä olemassa, mutta päivittäisen toimeentulon kysymykset ovat joka-aikaisia kysymyksiä. Sen vuoksi ovat erittäin tärkeitä tämäntyyppiset keskustelut, mitä nyt käymme. Näille soisi jatkoa.

15.11 Joona Räsänen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän valtavaan kokonaisuuteen muutama huomio.

Kun me keskustelemme tulevaisuudesta, siinä monesti Suomessa lähdetään uhkien kautta: mitä katoaa, mikä kaikki on huonosti ja niin edelleen. Sen sijaan pitäisi yhä enemmän määrittää painottaa mahdollisuuksia: mitä uutta työtä syntyy, minkälaisia uusia mahdollisuuksia tekniikka luo meille, jotta me pystymme ratkaisemaan erilaisia ongelmia. Tämä olisi senkin takia tärkeää, että tämä varmasti lisäisi luottamusta yhteiskunnassa ja antaisi ihmisille myös turvaa tässä muutoksessa, jossa elämme.

Toinen huomio liittyy siihen, että kun keskustellaan työn murroksesta, niin me paljon keskustelemme työsuhteiden, -muotojen muutoksista: millä prosentilla tehdään koko-aikaista työtä tai osa-aikaista työtä. Sen sijaan kannattaisi enemmän keskittyä siihen, miten sen työn sisältö muuttuu riippumatta siitä, missä työsuhteessa sitä tehdään. [Puhemies koputtaa] Myyjän työ on tänä päivänä erilaista kuin se oli 20 vuotta sitten, puhumattakaan automekaanikon työstä. [Puhemies koputtaa]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Toivoisi, että näitä tässä pohdittaisiin hieman enemmän.

15.12 **Jyrki Kasvi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei ole tosiaan itsensänselvää, että teollistumisen menestyjät, kuten Suomi, ovat myös digitalisaation menestyjiä. Lähes kaikki maailmantaloutta hallitsevat alustatalousyritykset sijaitsevat Yhdysvalloissa tai Kiinassa, ja tekoäly-startupien investoinneista meni viime vuonna Kiinaan 48 prosenttia ja Yhdysvaltoihin 38 prosenttia. Sen sijaan kategoriaan ”muu maailma”, johon Eurooppakin kuuluu, kohdistui näistä investoinneista vain 13 prosenttia. Kun tähän yhdistetään Suomen osaamisvaje, meidän tulevaisuutemme näyttää synkältä. Pelkästään ohjelmistosuunnittelijoita tarvittaisiin heti 7 000 lisää, lähivuosina toinen mokoma. Kysynkin: yritämmekö me edes pärjätä tässä digitalisaation haasteessa? Tätä menoa Eurooppa taantuu pittoreskiksi turistikohteeksi ja suomalaisen työn tulevaisuutena on tarjoilla eurooppalaista pitsaa, bratwurstia ja lihapullia.

15.13 **Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävä aihe on äärimmäisen ajankohtainen, ja sen me tiedämme kaikki, että mikään muu ei ole pysyvää tästä eteenpäin kuin nopea muutos. Tekoäly tulee aivan varmasti. Parhaat tietokoneethan, joita parhaillaan tehdään juuri nyt, ovat nyt parhaita mutta kahden vuoden kuluttua todennäköisesti kovin vanhanaikaisia. Tämän takia meidän tulisi nyt ymmärtää robotien ja muiden modernien systeemien kehittyessä, että emme me voi työelämääkään jättää viime vuosituhannen kuosiin, vaan kyllä silläkin puolella pitää tapahtua nopeaa kehitystä, että luomme moderneja ja joustavia järjestelmiä. Mitä kankeampi järjestelmä on, sen huommin nämä uudet systeemit toimivat, ja sehän tarkoittaa kilpailutilanteessa sitä, että suomalainen työ ei maailmalla enää niin hyvin kaupaksi käy. Vaikka me olemme huipputeknologiamaa — Nokia ei syntynyt tänne vahingossa, ja meillä on metsäteollisuutta, meillä on huippumetalliteollisuutta, meillä on vaikka mitä — kaiken tämän keskellä meidän tulisi huomata se, että kun meidän pitää kehittyä ja nopeutua, mistä me puhumme tässä tilaisuudessa paljon, niin se tarkoittaa sitä, että [Puhemies koputtaa] runkoa on tässä joustavoitettava ja myös työelämää kehitettävä nopeasti.

15.14 **Joakim Strand r** (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Ledamöterna Hoskonen och Kasvi pratade bra om artificiell intelligens och ledamot Räsänen om behovet av att se möjligheterna.

Mutta itse tähän mietintöön: Tässä nostetaan hyvin esille se, että korkeakoulujen on reagoitava herkästi yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeisiin. Valitettavasti käytännössä kuitenkin esimerkiksi ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli suorastaan rankaisee erityisesti tekniikan alan koulutusta, vaikka korkean jalostusasteen vientiyrityksissämme huudetaan näiden osaajien perään. Toivoisin tähän muutosta ja toivon, että hallitus jatkossa kiinnittäisi enemmän huomiota erityisesti alueisiin ja aloihin, joiden globaalisti toimivat suomalaisyritykset itse markkinaehtoisesti panostavat tutkimukseen ja kehitykseen. Siinä on erinomainen mittari: katsoa, missä yritykset itse markkinaehtoisesti panostavat tutkimukseen ja kehitykseen.

15.15 **Arto Satonen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvan uudistus tulee varmaan olemaan seuraavan hallituksen suurimpia asioita. On itsensänselvää,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

että työ muuttuu sillä tavalla, että meidän täytyy paremmin pystyä huolehtimaan niistä ihmisistä, jotka ovat palkansaajan ja yrittäjän rajapinnassa, itsensä työllistävistä tai muissa epätyypillisissä työsuhteissa olevista tai siitä, että osa-aikatyöllä pystyy itsensä elättämään, suhteessa sosiaaliturvaan.

Haluaisin kuitenkin muistuttaa siitä, että kilpailukyvyistä huolehtiminen on kaiken a ja o, ja kilpailukyky on myös mahdollista yhdistää tähän teknologiseen murrokseen. Jos me katsoimme tällä hetkellä, mikä on Suomen suurin työpaikka, niin se on Uudenkaupungin autotehdas, jossa on noin 4 000 ihmistä töissä ja jonne otetaan vielä satoja lisää, mutta siellä on myös tuhat robottia. Jos ei siellä olisi yhtään robottia, siellä ei olisi yhtään työpaikkaa myöskään ihmisille. Eli nämä asiat on mahdollista yhdistää, mutta meidän pitää huolta siitä, että suomalaisen työn kilpailukyky on myös jatkossa vahva suhteessa kilpailijamaihin.

15.16 Peter Östman kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun puhutaan tulevaisuudesta, on tärkeää keskustella myös työllisyydestä, ja siihen liittyy myöskin sosiaaliturvauudistus, niin kuin edustaja Satonen huomautti. Suomeen tarvitaan työhön kannustava perusturvamalli, joka on sekä yksinkertainen ymmärtää että yksilökohtainen. Mallia meidän pitäisi hakea Ruotsista tai Isosta-Britanniasta. Ison-Britannian aiempi järjestelmä vastasi Suomen monimutkaista nykyjärjestelmää, mutta 2013 lanseeratussa uudistuksessa kuusi tarveharkintaista työttömyysturvaetuutta ja verovähennysoikeutta yhdistettiin. Tuki siellä ei ole mikään perustulo vaan tukea saa vain aktiivisuutta vastaan. Ruotsin mallin mukaan taas kaikkien pitäisi työskennellä omilla kyvyillään ja osaamisellaan yhteiskunnan hyväksi. Kaikilla työikäisillä ja työkykyisillä tuensaajilla pitää olla velvollisuus hakea työtä sekä olla mukana kuntouttavassa [Puhemies koputtaa] työtoiminnassa. Kysyisin pääministeriltä: miltä tämä kuulostaisi Suomen malliksi?

15.17 Aino-Kaisa Pekonen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minun mielestäni täällä salissa on käyty erittäin hyvää keskustelua, hyvää analyysiä työn murroksesta, ja minusta tuntuu, että me olemme kaikki täällä myöskin sitä mieltä, että työn murros on jo täällä, ei pelkästään ole vain tulossa.

Mutta puhummeko me vain työn murroksesta? Teemmekö me sellaisia toimenpiteitä, jotka myöskin sitten edesauttavat siihen hyvään, mitä myöskin työn murros voi tuoda mukanaan? En ehkä näe sitä ihan sillä tavalla. Minun mielestäni hallitus on tehnyt enemmänkin juuri päinvastaisia toimia, jos ajatellaan esimerkiksi tätä aktiivimallia, joka itse asiassa kontrolloi ihmisiä entistä enemmän eikä siihen työn murrokseen niinkään kannusta.

Täällä on puhuttu myös paljon sosiaaliturvasta ja todettukin monesta suusta, että sosiaaliturva ei ole muuttunut ihan samassa tahdissa tämän työn murroksen kanssa. Pääministeri, teillä on meneillään hallituksessa tämä perustulokeilu, onko sitä kytketty [Puhemies koputtaa] mitenkään nyt tähän selontekoon?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän debatin tässä vaiheessa vielä vastauspuheenvuorot edustajille Lindtman ja Vartia ja sen jälkeen pääministerille 3 minuuttia.

15.19 Antti Lindtman sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siitä asti, kun höyrkone on keksitty, ja jo sitä ennenkin on aina veikkailtu ja manattu, että loppuuko työ, kun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

teknologian kehitys menee eteenpäin. Niin on myös ollut puhe digitalisaation aikana. Tämän tulevaisuusselonteon ja ennen kaikkea tämän valiokunnan mietinnön ehkä keskeisin havainto on se, että uskoa pitää ja kannattaa olla. Työ ei lopu. Myöskään palkkatyö ei lopu, vaikka työmarkkinoiden rakenne muuttuu.

Mutta miten Suomi tässä pärjää? Olen samaa mieltä kuin mitä täällä edustaja Satonen totesi: Suomen kilpailukyvyistä pitää huoli. Ja mikä on viime kädessä kilpailukyvyn pohjalla? Se on osaaminen. Tässä yhdyn edustaja Mäkisalo-Ropposeen. Tietävätköhän kaikki päättäjät Suomessa vielä, mitä kello on lyönyt? Vielä kiistellään siitä, pitääkö oppivelvollisuutta pidentää, pitääkö kaikille turvata toisen asteen tutkinto, kun olemme [Puhemies koputtaa] jo paljon isompien kysymyksiä äärellä.

Arvoisa pääministeri, osaamistason nosto tulee olemaan lähivuosien tärkein tavoite.

15.20 Antero Vartia vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työhän on ongelmien ratkaisemista, ja niin kauan kuin meillä on ongelmia, meillä taatusti on myös tarvetta työlle.

Tästä työn murroksesta haastavan tekee se, että se on nopea, se on hyvin laaja-alainen, se on ennakoimaton ja se on moniulotteinen. Tiedossa on oikeastaan se, että tarvitaan valtaavan suuria reformeja nyt esimerkiksi sosiaaliturvaan tai työmarkkinoille. Meillä on hyvin yhteinen näkemys siitä, minkälaisia asioita tarvitaan, minkälainen sen tulevaisuuden yhteiskunnan tulisi olla. Kysymys oikeastaan kuuluu, että minkä vuoksi me emme ole onnistuneet tekemään näitä reformeja, koska eivät nämä ole uusia asioita, mistä me nyt puhumme.

Tämän keskustelun yhteydessä, kun nyt puhutaan tulevaisuudesta, kannustaisin kaikkia kollegoja myös miettimään näitä poliittisen päätöksenteon rakenteita. Ovatko nämä hedelmällisin mahdollinen ympäristö miettiä tulevaisuuden uusia ratkaisuja, vai voisimmeko me myös pohtia sitä, samalla kun halutaan uudistaa yhteiskunnan rakenteita, tulisiko meidän uudistaa poliittisen päätöksenteon rakenteita, [Puhemies koputtaa] niin että meillä olisi paremmat edellytykset taklata nämä tulevaisuuden haasteet.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja pääministeri, 3 minuuttia.

15.21 Pääministeri Juha Sipilä: Arvoisa puhemies! Kiitoksia rakentavasta keskustelusta.

Ensinnäkin, edustaja Paloniemi ja edustaja Mäkisalo-Ropponen, nostitte esille kestävän kehityksen selonteon ja tulevaisuusselonteon. Näitä ei suinkaan ole tehty erillisinä. Ne on tehty rinnakkain mutta ei erillisinä. Esimerkiksi kestävän kehityksen indikaattorityö tulee jatkumaan, ja sitä hyödynnetään sitten selonteon toisessa osassa.

Edustaja Jaskari, nostitte esille tämän tulorekisterin. Se on ehdoton edellytys, mutta se ei sellaisenaan riitä. Meidän pitää sitten pystyä tekemään päätöksiä esimerkiksi perustulosta tai sen tyyppisestä pohjasta ja siihen päälle rakentuvasta palkkauksesta. Minä uskon, että yhteiskunnassa on nyt enemmän valmiutta keskustella tästä. Myöskin palkansaajajärjestöjen kanssa olen käynyt keskusteluja. Selvästikin valmiutta siihen on olemassa.

Edustaja Mäkisalo-Ropponen, nostitte esille tämän työnkuvan muuttumisen kautta, ja edustaja Elovaara nosti myöskin, että onko meillä toivoa tulevaisuudesta. Kyllä, jos me oikkein tartumme esimerkiksi tekoälyn mahdollisuuteen, meillä on mahdollisuus tuplata mei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

dän kasvupotentiaali, sitä kautta uutta työtä syntyy. Työn kuva ja rakenne kyllä tulevat muuttumaan.

Edustaja Vähämäki nosti muuntokoulutuksen tarpeen, ja meillä on todennäköisesti noin miljoonan suomalaisen muuntokoulutustarve seuraavan kymmenen vuoden aikana, ja se vaatii kyllä rakenteellisiakin muutoksia tämmöisestä tutkintopohjaisesta ajattelusta yliopistoissa. Silloin kun puhutaan muuntokoulutuksesta, niin täytyy pystyä höllentämään.

Edustaja Parviainen, nostitte sääntelyn ennakoinnin esille, se on äärimmäisen tärkeä näkökulma. Esimerkiksi kuka omistaa datan jatkossa — minusta sen pitää olla yhteiskunnan omistamaa, ja pitääkö meidän esimerkiksi miettiä siellä uusia valtionyhtiöitä? Se voi olla myöskin niin, kun puhutaan verotuksesta, että verotuksen keinot jatkossa tulevat digitalisoitumisen myötä muuttumaan erilaisiksi. Yhteiskunnan tulonmuodostus voi tapahtua myöskin tämän datan omistamisen ja siihen liittyvien tulojen kautta.

Edustaja Kontula, en ihan noin synkkänä tulevaisuutta näe. Asiantuntijatyö kuitenkin tulee lisääntymään, mutta meidän pitää käydä avoin keskustelu sosiaaliturvan ja pienempi-palkkaisen työn yhdistämisestä. Nämä aiheet ja keskustelut meillä on edessämme.

Edustaja Gustafssonille vielä lopuksi: nämä eettiset kysymykset ovat äärimmäisen tärkeitä silloin, kun puhutaan uudesta työstä ja keinoälystä.

Edustaja Juvonen, koneet eivät missään tapauksessa tule korvaamaan ihmisen läsnäoloa ja kosketusta, mutta oikein sovellettuna ne antavat enemmän tilaa myöskin empatialle työpaikoilla ja erityisesti hoitoalalla.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Debatti jatkuu.

15.24 **Leena Meri ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyviä puheenvuoroja käytetty, ja itse kuuntelin tarkkaan pääministerin puheita nimenomaan tulevaisuudesta, teknologiasta ja kilpailukyvyistä. Suomalaisethan ovat hyviä keksimään, tietääkseni Suomessa on keksitty jalankulkijajeijastin ja me olemme keksineet männystä ja kuusesta vaatteita, mutta meillä on hieman nyt unohtunut se, että me rahoittaisimme enemmän tämmöisiä innovatiivisia ihmisiä, jotta heillä olisi mahdollisuus kehitellä tuotteitaan. Täällä aina toivotaan tietysti perään, että jos esität ideoita, niin mistä sitä rahoitusta. Pyytäisin miettimään esimerkiksi tuulivoimatukea ja sen jatkoa, koska on kuitenkin niin, että se ei juurikaan työllistä ja sen pitäisi pyöriä jo itse itsellään. Meillä olisi valtavat potentiaalit — jos mietimme merien muovijätteitä, ilmaston lämpenemistä, siellä on valtavia ongelmia ratkottavana, ja jos niihin löydettäisiin teknologian avulla ratkaisuja, niin voisin sanoa, että [Puhemies koputtaa] kunnan potti tulisi Suomeen rahaa.

15.26 **Lea Mäkipää sin** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten täällä joku mainitsikin, työn murros oli tuttua jo 50—60-luvuilla, jolloin maatalousyhteiskunnasta tosiaan tuli teollinen ja palveluyhteiskunta, tapahtui maaltapakoa ja autioitumista.

No, nyt työn murrosta tuottavat kehittyvä teknologia, digitalisaatio, ympäristövaatimukset, vanheneva väestö sekä myös muutokset ihmisten arvoissa. Työn luonne siis muuttuu jatkuvasti: toiset ammatit katoavat ja toisia syntyy, ja töitä myös tehdään uudella tapaa. Pelätään myös, että robotit vievät työpaikat, mutta olen sitä mieltä, että aina tarvitaan ihmistä, joka suorittaa ruumiillista tai henkistä työtä. Työtehtäviä saatetaan osittaa pienemmiksi kokonaisuuksiksi, joista osa korvataan teknologialla ja jäljelle jäävä on sitten ihmisten tekemää työtä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Lopuksi haluan sanoa, että Suomen menestyminen vaatii kyllä osaamista ja koulutusta. [Puhemies koputtaa] Koulutus on aina nähtävä investointina eikä vain aina menoerinä.

15.27 **Antti Rinne sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kasvatus ja koulutus ovat niitä sosiaalisia innovaatioita, joiden varassa yhteiskunta kehittyy ja osaamiseen perustuva kilpailukyky säilyy. Näin totesi edustaja Mäkisalo-Ropponen, ja tähän on helppo yhtyä.

Arvoisa puhemies! Täytyy todeta, että tärkeää suomalaisen yhteiskunnan kilpailukyvyyn kannalta on myös se, että aikuiset ihmiset, työelämässä olevat ihmiset, tulevaisuudessakin voivat luottaa siihen, että osaaminen kehittyy tarpeen mukaan teknologisen kehityksen ja elinkeinorakenteen toimintojen muutoksen myötä. On tärkeää, että kansalaisilla on turvallisuus mielessä, kun suhtaudutaan tähän muutokseen, ja luottamuksen varassa voi rakentaa sitä omaa tulevaisuuttaan.

Pääministeri Sipilä, toivon todellakin, että tämä työ jatkuu sillä tavalla, että löydämme yhteistä näkemystä turvallisen, luottamuksen varaan rakentuvan suomalaisen yhteiskunnan, murroksen keskellä olevan yhteiskunnan, [Puhemies koputtaa] työssä.

15.28 **Eerikki Viljanen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin huomiota samaan asiaan kuin edustaja Talja ja moni muu edustaja tässä aiemmin, kuten työelämä- ja tasa-arvoasiainvaliokuntakin nosti omassa lausunnossaan vahvasti esille, eli kysymykseen siitä, miten tulevaisuudessa turvataan oikeanmukainen hyvinvointivaltion rahoittaminen vero- ja vakuutusmaksuvaroilla, jos merkittävä osa vaihdannasta tapahtuu ohi perinteisen yritystoiminnan ja palkkatyön.

Näihin haasteisiin vastaamiseksi verolainsäädäntöä tulee uudistaa siten, että se ottaa huomioon alustatalouden ja muut uudet tavat tehdä työtä ja ansaita, kuten täällä on moineen kertaan jo todettu. Lisäksi on selvitetävä, miten työlainsäädäntömme saatetaan vastaamaan työn muutoksiin niin, että työn syntymistä voidaan helpottaa ja samalla turvata työntekijän vähimmäissuoja.

Aivan kuten täällä onkin jo todettu, myös sosiaaliturvajärjestelmää on hyvä selkiyttää. Työkaluja siihen toivottavasti osaltaan on saatavissa myös meneillään olevasta perustulokokeilusta, [Puhemies koputtaa] johon pääministerikin täällä jo viittasi.

15.29 **Eero Suutari kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Teknologian murrokset ovat historiassa tähän mennessä aina lisänneet työpaikkoja. Kuten pääministeri puheessaan jo kahteen kertaan on ilmoittanut, Suomessa tarvitaan tällä hetkellä meneillään olevaan murrokseen noin miljoona muuntokoulutettavaa ihmistä. Kysymys kuuluukin, tapahtuuko tämä koulutus sitten näiden työpaikkojen sisällä vai kuten nyt, suurelta osin muualta, ikään kuin lähtemällä pois työpaikasta ja sijoittumalla sitten uudelleen koulutuksen jälkeen. Mikä on se valtie tästä eteenpäin? Näyttää siltä kuitenkin, että kun nämä yritykset ovat kuitenkin kaikista vahvin yksikkö sietämään muutoksia ja sinne kerääntyy se osaaminen ja myös se, miten asioita hoidetaan, niin siellä yrityksen sisällä voisi olla enemmän sitä muuntumista. Se olisi ehkä luovempi tie [Puhemies koputtaa] myös niille henkilöille, jotka ovat tällä hetkellä koulutuksen tarpeessa.

Sitten toinen kysymys: [Puhemies koputtaa] miten me järjestämme sen, että meille tulisi osajia myös muualta, sen lisäksi, mitä me täällä itse koulutamme?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

15.30 **Maria Guzenina sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin hienoa, että pääministeri otti puheeksi bruttokansantuotteen. Voisi olla viisasta tässä ajassa, että bruttokansantuotteen sijaan tarkasteltaisiin yhteiskuntaa tämmöisen bruttokansankestävyuden näkökulmasta ja siinä koulutusta olennaisena panostuksena. Tässä valtavassa murroksessa meidän pitää luoda lapsille ja nuorille kyky olla ketteriä ja sitkeitä, sellaisia, joiden yli tulevaisuus ei pyyhi aaltona vaan jotka pikemminkin ratsastavat sillä aallolla itsensä ja koko Suomen hyväksi. Tässä nyt pohdin, että Suomessa on oppivelvollisuusikä ollut 16 jo vuodesta 1957 ja maailma on muuttunut kovin paljon noista ajoista lähtien. Me emme tiedä, mitä tulevaisuus tuo tullessaan, mutta meidän pitää valmistaa meidän lapsia ja nuoria kohtaamaan se tulevaisuus parhaalla mahdollisella tavalla, ja tässä tämä oppivelvollisuuden nostaminen [Puhemies koputtaa] voisi olla viisautta. Tällä hallituskaudella olisi vielä aikaa tehdä se.

15.32 **Katja Hänninen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia tästä mietinnöstä ja näistä lukuisista huomioista, joita tässä mietinnössä on otettu esille.

Itse törmäsin tänään lentäessäni Oulusta Helsinkiin SSAB:n työntekijään, joka kertoi, että nyt on valmisteilla tämmöinen hybridihanke, jonka tavoitteena on mullistaa koko teräksen valmistus, elikkä pelkistyksessä ei käytettäisikään enää koksia vaan vetyä. Tämä olisi ensimmäinen fossiilivapaa teräksenvalmistustekniikka, ja nyt jo tänä vuonna on siten Luulajaan tarkoitus lähteä suunnittelemaan tällaista pilottivoimalaitosta. Onnistuessaan tämä mahdollistaisi sen, että Ruotsin hiilidioksidipäästöt vähenisivät 10 prosentilla ja Suomessa peräti 7 prosentilla. Tietysti se myös joiltain osin saattaa vähentää työvoimatarvetta, mutta toisaalta tämä mahdollistaa sen, että uusi tekniikka [Puhemies koputtaa] tuo meille sellaista terästeollisuutta, josta voimme sanoa [Puhemies koputtaa] ylpeydellä, että se on myös ympäristöystävällistä ja ekologista.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Tässä vaiheessa on korkein aika myöntää vastauspuheenvuoro valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Stefan Wallinille.

15.33 **Stefan Wallin r** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Kuvatessaan tätä muuttuvaa työelämää ja perinteisten ammattien muuttuvia toimenkuvia valiokunta kiteyttää asian näin: ”Esimerkiksi hitsaaja ei enää hitsaa itse, vaan ohjaa hitsausrobotia, nosturin kuljettaja ei enää nouse nosturiin, vaan hän ohjaa useita nostureita samaan aikaan etäohjauksella. Tätä muutosta, jossa työn teon kannalta keskeistä on fyysisen ja digitaalisen maailman integraatio, kuvataan termillä Teollisuus 4.0.” Mutta kuten tässä on myöskin tullut esille aika monessa puheenvuorossa, samanaikaisesti aika suuri osa väestöstä edelleen — ja näin tulee myöskin pitkään olemaan — jatkaa niin sanotussa normaalissa työssä, normaaleissa ammateissa.

Kaikki tämä ja tämä murroshan kasaa paineita myöskin ikään kuin työmarkkinapolitiikan suuntaan ja myöskin meihin lainsäädäntöihmisiin päin. Miten pääministeri kokee, minkälaisia paineita tämä muutos, tämä murros ja tämä murrosvaihe, joissa siis molemmissa leireissä on vielä pitkään työntekijöitä, kasaa lainsäätäjien ja lainvalmistelijoitten suuntaan, työmarkkinapolitiikan suuntaan?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

15.34 **Markku Eestilä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olipa tulevaisuuden työ sitten mitä tahansa ja määritellään se miten tahansa, niin kuten edustaja Gustafsson täällä totesi, ei koulutuksesta ja laaja-alaisesta sivistyksestä ainakaan haittaa ole.

Arvoisa pääministeri, te viittasitte omassa puheenvuorossanne ammatillisen koulutuksen reformiin. Tässä viikko sitten valtiovarainvaliokunnan liikennejaosto ja maatalousjaosto tekivät retken tuonne Keski-Suomeen, kävimme Äänekosken biotehtaalla, sitten kävimme Tommi Mäkisen ralliautotehtaalla ja Valtran traktoritehtaalla, ja siellä nousi moneen otteeseen kysymys koulutuksesta. Perinteinen mallihan on se, että koulutetaan esimerkiksi ammatillisessa oppilaitoksessa ja sitten pyritään työpaikka saamaan, mutta näyttää siltä, että ehkä tämäkin on murroksessa. Totta kai ammatillinen koulutus entistä enemmän suuntautuu työpaikoille, mutta haluaisin kuulla pääministerin näkemyksen siitä, mikä teidän mielestänne on tulevaisuudessa yrityksen rooli kouluttaa [Puhemies koputtaa] työntekijöitä ja räätälöidä taidot itselleen sopivaksi.

15.35 **Pilvi Torsti sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun keskustellaan tulevaisuudesta ja työn murroksesta, niin analyyseissä tietysti on paljon johtopäätöksiä, jotka ovat keskenään myös ristiriitaisia. Ehkä täällä edustaja Kivelälle olisi voinut todeta, että me historian tutkijat olemme siihen myös yleensä todenneet, että meillä on usein joku kyky ennustaa tulevaisuutta, mutta johtopäätöksiä pitääkin olla ristiriitaisia.

Kuitenkin kun katsoin nyt näitä tässäkin analyyseissä olleita aineistoja, niin uhkien korostuminen, mahdollisuuksien korostuminen erotti, mutta se yhdisti, että koulutus ja osaaminen olivat ikään kuin aina vastauksia. Meille päättäjille tämä on iso, tavallaan ehkä lohdullinenkin johtopäätös, ja se kuuluu hienosti tässä salissa, mistä täytyy olla iloinen, koska koulutukseen ja osaamiseenhan me juuri voimme meidän omillakin päätöksillämme vaikuttaa. Tässä kohtaa on siis hyvä korostaa sitä, että kyllä Suomen menestys ja globaali asema rakentuvat myös tulevaisuudessa tasa-arvoiseen koulutukseen ja tutkimukseen. Näitä asioita nyt esimerkiksi sosiaalidemokraattinen puolue on vuosikymmeniä ajanut, siis koulutus- ja osaamistason nostoa. Siinä mielessä tässä ei siis ole mitään uutta, mutta uusia vastauksia [Puhemies koputtaa] me tarvitsemme tämän hallituskauden jälkeen.

15.37 **Aila Paloniemi kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan monipuolisissa ja viisaissa lausunnoissa esitetään muun muassa, että luovan talouden toimintamalleja kehittämällä ja pilotoimalla me voisimme löytää aivan uusia ratkaisuja, joita voisimme hyödyntää myös muissa ammateissa. Esimerkiksi maatalousyrittäjyyden uusia toimintamalleja pitäisi selvittää paremmin, koska myös sivutoimisessa maatalousyrittämisessä yhdistyvät yrittäjyys ja palkkatyö. Erittäin monessa työssä jatkossa käynäin. Ja yksi pilotoinnin arvoinen asia ilman muuta, joka on täällä tullut jo esillekin, on tietenkin osatyökykyisten työskentelyn parempi mahdollistaminen. Nyt on aivan liian heikot mahdollisuudet osatyökykyisen työllistyä ja yhteiskunnan ja työpaikkojen asenteet ovat viime vuosituhannelta. Siihenkin pitäisi pystyä vaikuttamaan.

15.37 **Olli-Poika Parviainen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää mietinnössään paljon huomiota osallisuuteen ja koulutukseen, ja on hyvä, että ne teemat ovat nousseet täällä tänään laajemminkin esiin.

Esimerkiksi kun puhumme oppivelvollisuudesta, minusta on syytä ottaa yhdessä tarkasteluun se, miten meidän kannattaisi huolehtia siitä, että kaikkien osallisuus kasvaisi. Vih-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

reät ovat esittäneet keinona oppivelvollisuuden laajentamista koko toiselle asteelle tai 18 ikävuoteen asti ja myös lisäksi sitä, että me tarkastelisimme koulutuksen alkupäätä eli tekisimme esiopetuksesta kaksivuotisen alkaen 5-vuotiaista lapsista. Tämä mahdollistaisi sen, että me voisimme entistä varhaisemmassa vaiheessa kouluttaa suomalaisia entistä paremmin.

Uskoisin, että kun tulevaisuusvaliokunta jatkaa selonteon kakkosvaiheen parissa, niin me varmasti tulemme näiden koulutuskysymysten kanssa painimaan lisää, ja tietenkin huomenna niistä keskustellaan erikseen. Mutta kannustaisin miettimään myös koulutuspolitiikkaa tulevaisuusnäkökulmasta edelleen enemmän. — Kiitos.

15.38 Sofia Vikman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mahdollisuuksien tasa-arvon pitää olla tulevaisuuden työelämän ja hallituksen työlinjan kulmakivi. Jokaisella pitää olla tasa-arvoiset mahdollisuudet pärjätä työelämässä omilla kyvyillään ja ahkeruudellaan sekä saada työnsä mukaista palkkaa ja eläkettä. Tämä ei vielä toteudu. Yhteiskunnan ylläpitämistä rakenteista johtuen naiset ovat vielä takamatkalla ja suuri määrä potentiaalia jää työelämässä hyödyntämättä. Tarvitaan tekoja mahdollisuuksien tasa-arvon toteuttamiseksi.

Hyväkin on hallitus saanut aikaan: esimerkiksi äidin työnantajalle maksettava kertakorvaus. Esimerkiksi osa-aikatyön mahdollistava perhevapaaudistus tosin vielä odottaa toteuttamista. Kysyn: miten naisten työmarkkina-aseman parantaminen, mahdollisuuksien tasa-arvo sekä työn ja perheen yhteensovittamisen helpottaminen vielä nousee tällä kaudella hallituksen tekoihin?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä vastauspuheenvuoron edustaja Skinnarille, ja sen jälkeen pääministeri halutessaan 2 minuuttia, ja sitten vielä jatketaan lyhyt hetki tätä debattiosuutta.

15.40 Ville Skinnari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuuskeskustelua on tietysti kiva seurata ja todeta, miten yhtä mieltä olemme melkein kaikessa siinä, mitä pitäisi tehdä, mutta mielestäni se avainkysymys on, miten se tehdään. Se on paljon vaikeampi kysymys kuin se, mitä pitäisi tehdä. On ihan selvää, että pienen Suomen ainut mahdollisuus on osaaminen ja ne vahvuudet on pakko Suomen käyttää.

Olisin kysynyt pääministeriltä: Te puhuitte äsken siitä, että valtiolla voisi olla ja ehkä tulisi olla jonkinlainen rooli tulevaisuuden tekemisessä, ja mainitsitte mahdolliset valtion omistajuudet ja uudet yhtiöt, ja nyt kun on seurannut tätä valtion kehittämissyhtiön lyhyttä kehitystarinaa, niin on hyvin vaikea ottaa selvää, mikä teidän omistajastrategianne on ollut ja miten te vastaatte sitä kautta tekoälyn, digitalisaation, alustatalouden haasteisiin, puhumattakaan kyberuhkien ja kybertalouden haasteista. Voisitteko avata vähän, mitä aiotte tehdä?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Pääministeri. Josko pari minuuttia vaikka paikan päältä, ihan kuinka haluatte.

15.41 Pääministeri Juha Sipilä: Arvoisa puhemies! Edustaja Östman on poistunut, mutta hän kysyi tästä osatyökykyisten työn ja sosiaaliturvan yhdistämisestä, ja minulla on oikeastaan tämä sama vastaus, mitä täällä on useammankin kerran käsitelty, että perustulo

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

voisi muodostaa sen pohjan ja sitten sen päälle tuottavuutta ja osaamista, sitä työkykyä, vastaava palkka. Tämä voisi muodostaa sitten sen toimeentulon kokonaisuuden. Myöskin edustaja Pekonen tähän viittasi.

Edustaja Suutari ja edustaja Eestilä nostivat tämän koulutustarpeen ja sen, mikä yritysten rooli on siellä. Kyllähän jokainen omasta tulevaisuudestaan kiinnostunut yritys huolehtii oman henkilöstönsä osaamisesta, mutta varmasti hyvää yhteistyötä pitää tehdä jatkossa. Itselläni on kokemusta esimerkiksi siitä, kun rakennusinsinööreistä aikoinaan muuntokoulutettiin vuoden muuntokoulutusohjelmalla tietoliikenneinsinöörejä, ja minusta tämän tyyppistä yhteistyötä pitäisi pystyä tekemään ehkä vielä lyhyemmissäkin muuntokoulutusjaksoissa ilman mitään tutkintovelvoitteita. Mutta se on yhteistyötä.

Edustaja Guzenina, te nostitte tämän bruttokansantuotteen. Ehkä emme voi pudottaa sitä pois, me tarvitsemme sitä, mutta tarvitaan muita mittareita sen rinnalle. Ehkä vähän ironistakin on, että hyvinvointia ja jopa onnellisuutta mitataan bruttokansantuote per asukas -mittareilla. Ne ovat ne keskeisimmät mittarit siellä. Tarvitaan ehdottomasti muita mittareita näiden rinnalle.

Edustaja Wallin, nostitte esille tämän yrittäjän ja työntekijän roolin yhdistämisen. Se yhdistäminen on jo tätä päivää. Meillä on tämmöisiä laskutuspalveluyrityksiä, joitten kautta pystyy tekemään työsuhteessa ilman Y-tunnuksen perustamista, ja minusta tämä on oikea kehitys, oikeata suuntaa siihen, että välillä tehdään yrittäjänä, välillä tehdään sitten pidempi patkka työsuhteessa. Nämä pitää joustavasti pystyä tulevaisuudessa yhdistämään.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, olen havainnut pyydetyn vastauspuheenvuoroja, ainakin seuraavat henkilöt, jotka eivät ole tähän saakka vielä osallistuneet debattiin: edustaja Heinäluoma, edustaja Pauli Kiuru, edustaja Semi, edustaja Viitanen ja edustaja Myller. Ja jos joku edustaja vielä kokee, että ei ole vielä saanut puheenvuoroa ja haluaisi... — Jaaha, näillä mennään. Edustaja Heinäluoma, teillä vastauspuheenvuoro.

15.44 Eero Heinäluoma sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on huomattava yksimielisyys siitä, mitä on tapahtumassa: muutoksen suunta on kyllä kiihtyvä. Kaikki nämä ilmiöt ovat jo läsnä. Tietysti kansanedustaja voi lohduttaa sillä, että kansanedustajan työ ei nyt ensi vaiheessa ole kuitenkaan loppumassa. [Hanna Sarkkinen: Tekoäly!] — Mutta joku saattaa kyllä toivoa, että tekoälyä tulisi vähän lisää vahvistamaan tätä ihmisälyä. — Nimittäin usein tämä keskustelun kulminaatio on siinä, että kun me olemme yhtä mieltä jostain analyysistä, niin mitä me teemme. Jos me olemme yhtä mieltä osaamisesta, niin kuin edustaja Gustafsson sanoi, oppivelvollisuutta pitäisi pidentää, jotta nuori ikäluokka saa valmiudet. Jos olemme yhtä mieltä osaamisesta, pitäisi mahdollistaa paremmin aikuisten lisä- ja täydennyskoulutus. Eli se vaatii opintotuki- ja koulutusjärjestelyjä.

Sitten tulen siihen, mikä on todellisuus tällä hetkellä, edelleenkin. Eilen kuultiin, että maan suurin ammattikorkeakoulu Metropolia pääkaupunkiseudulla on käynnistänyt yt-neuvottelut ja on vähentämässä lähes sata henkilökuntaan kuuluvaa aikana, jolloin kaikki puhuvat koulutuksesta. [Puhemies koputtaa] Pää ja kädet eivät nyt toimi synkronissa.

15.45 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuuden ennustaminen on harvinaisen haasteellinen tehtävä. Hyvä esimerkki siitä on historian kirjoittaminen. Jokainen sukupolvi kirjoittaa historian uudestaan. Se ehkä kertoo tulevaisuu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

denkin ennustamisen vaikeudesta — joudumme kirjoittamaan sen moneen kertaan uudestaan ennen kuin saamme sen elää.

Pääministeri Sipilä pääsi, tai joutui, olympiakisoissa suihkuun, ja oma visioni on se, että yhä useampi ministeri pääsisi suihkuun olympiajoukkueen tai muun joukkueen menestyessä. Urheilu on sangen epätyypillistä työtä. Se on kulttuuriin, elämystalouteen liittyvää työtä, johon ei liity sosiaaliturvaa. Siihen liittyy epävarmuutta, ja todellakaan se ei ole mikään eläkevirka. Nyt kun tehdään liikuntapoliittista selontekoa, niin varmasti kannattaa tarkkaan verrata, mikä oli norjalaisten ja suomalaisten ero nimenomaan siinä suhteessa, kun verrataan [Puhemies koputtaa] urheilijoiden työtä ja turvaa.

15.46 Matti Semi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tämä teollisuuden murros on jatkunut jo 200 vuotta. Se on ollut meidän normaalia kehitystä. Ennen toimintoja kehitettiin sillä tavalla, että koneet olivat isompia ja niihin lyötiin enemmän kieroksia, ja niiden kokoa kasvatettiin siten, että saatiin tehokkuutta lisää. Nyt automaatio ajaa tehokkuutta ja tehdään uusia innovaatioita, raaka-aineista tehdään useampia tuotteita, ja nämä luovat meille paljon työpaikkoja. Teollinen työ on muuttunut palveluammattiksi, huolletaan koneita ja laitteita, siellä on töitä, ja tämä vaatii muuntokoulutusta. Sen takia olisi hirmu tärkeää, että meillä entistä enemmän ammatilliseen koulutukseen satsattaisiin panoksia ja myös tuotekehitykseen lisättäisiin panostuksia.

15.47 Pia Viitanen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Toden totta, osaaminen on se avain, jolla pärjäämme tulevaisuudessakin. Valiokunta vetää yhteen muun muassa sellaisen seikan, että kaikki eivät selviä kasvavista osaamisen haasteista. Tämä on mielestäni aika vakava tosiasia, ja siksi haluaisin tässä yhteydessä kiinnittää huomiota muun muassa lasten lukutaitoon tai esimerkiksi kaikkien kansalaisten digilukutaitoon. Näistä puhumme paljon, ja nämä ovat tietynlaisia etappeja, jotka täytyy pitää hyvällä tasolla, jotta säilytämme osaamisen mahdollisuuden ja tasa-arvoisen yhteiskunnan mahdollisuuden.

Puhemies! Kun tässä puhuttiin päästä ja käsistä, niin haluaisin kyllä todeta sen, että tähän liittyen on käsittämätöntä, että hallitus on voinut esimerkiksi koulutukseen suunnata niin isoja resurssileikkauksia, että vaarannamme tulevaisuuden sitä kautta.

Mitä tulee lukutaitoon ja digilukutaitoon, [Puhemies koputtaa] haluan vielä todeta, että koulujen lisäksi meidän on pidettävä hyvää huolta myös kirjastoista.

15.48 Riitta Myller sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Työn murrokseen ja työn murroksen ymmärtämiseen liittyy myös sen ymmärtäminen, että ei työpaikkojen synty eikä talouden kasvu voi tulevaisuudessa liittyä luonnonvarojen entistä suurempaan hyväksikäyttöön. Päinvastoin meidän on kyettävä vähentämään luonnonvarojen käyttöä, ja tässä tietysti yhtenä vastauksena puhutaan kiertotaloudesta. Toinen kysymys on se, miten sitten oikeasti vastaamme ilmastokysymykseen. Sanottiin, että seuraavassa osassa sitten nämä kestävä kehityksen asiat tulevat esille.

Mutta aivan samalla tavalla kuin tämä työn murros tapahtuu sitä kautta, että se, mitä teemme ja miten teemme, muuttuu, myös tulonjako muuttuu ja eriytyy, niin kuin täällä on jo puhuttu. Meidän täytyy ymmärtää myöskin se tulevaisuudessa, kuinka sellaisessa yhteiskunnassa, jossa kasvua ei nykyieleessä ole, me huolehdimme siitä, että kaikki pysyvät mukana ja että kaikilla ihmisillä on sitten [Puhemies koputtaa] ihmisarvoista tekemistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, kaikki tässä debattissa puheenvuoroa pyytäneet ovat vähintään kerran sen myös saaneet, osa kahdesta neljäänkin puheenvuoroa tähän asti. Nyt kysyn, onko vielä halukkuutta jatkaa tätä debattivaihetta. Jos on, niin pyydän nyt niitten edustajien nousevan ylös ja painavan tässä vaiheessa V-painiketta. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä] — No, tämäpä täytyy sallia, ja jatketaan debattia.

15.50 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvä, että täällä ovat tulleet esille keskustelussa nämä bruttokansantuotteen puutteet ja ongelmat. Siksi olenkin iloinen, että voin kertoa, että me olemme tulevaisuusvaliokunnassa päättäneet mallintaa tämän kevään aikana, mitä tarkoittaisi uudenlaisten hyvinvointimittareiden käyttäminen bruttokansantuotteen rinnalla talousarviota laadittaessa. Se on ihan mielenkiintoinen kokeilu, johon me olemme päättäneet ryhtyä.

Mutta sitten, arvoisa puhemies, toinen asia: Hyvässä yhteiskunnassa pidetään kaikista huolta. Ja kun puhutaan tulevaisuuden työstä, niin meidän on muistettava, että kaikki eivät eri syistä johtuen selviydy jatkuvasti kasvavista tuottavuuden kasvupaineista, ja siksi on huolehdittava siitä, että jokainen kansalainen voi kokea olevansa tärkeä osa yhteiskuntaa. Tätä voidaan edistää muun muassa välityömarkkinoita kehittämällä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Jokaista kansalaista tarvitaan — ja jokaisen kansalaisen [Puhemies koputtaa] sitä pienintäkin työpanosta.

15.51 **Veronica Rehn-Kivi r** (vastauspuheenvuoro): Ärade talman, arvoisa puhemies! Peräänkuulutin edellisessä puheenvuorossani kansallista työhyvinvointiohjelmaa. Liian moni työntekijä on uupunut ja voi huonosti. Hälyttävintä on nuorten ihmisten yleistynyt loppuun palaminen. Tämä maksaa yhteiskunnalle miljoonia. Tarvitaan parempaa johtamista ja oikein mitoitettuja resursseja. Nyt pääministeri ei ole enää paikalla, mutta olisin toistanut kysymyksen: mitä hallitus aikoo tehdä tämän asian eteen?

Vad gör regeringen för att förbättra välmåendet i arbetslivet?

15.52 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin tärkeätä keskustelua, vaikka ei ole mahdollisuus ihan koko aikaa olla mukana. Olen tulevaisuusvaliokunnan passiivinen varajäsen ollut ja olen siellä oppinut sen, että seuraavan 20 vuoden aikana Suomi muuttuu ja maailma muuttuu eräässä suhteessa enemmän kuin edellisen 200 vuoden aikana. Muutosvauhti on erittäin nopea. Tämä asettaa päätöksentekijöille isoja vaatimuksia.

Minusta on erittäin hyvä, että Suomessa on ensimmäistä kertaa strateginen hallitusohjelma, joka todella tähtää näihin muutoksiin vaikuttamiseen. Mutta niin meillä kuin maailmalla on nähtävissä, että poliittinen järjestelmä ei tahdo pystyä muutoksiin vaikuttamaan. Käydään jatkuvaa vaalikampanjaa, ja päätöksentekokyky heikkenee, vaikkapa esimerkiksi Saksassa, jossa ei tahdo selvästi vaalituloksesta huolimatta syntyä hallitusta — Isosta-Britanniasta, monista muista puhumattakaan. [Puhemies koputtaa] Eli tämä asettaa meille isoja vaatimuksia muutoksesta myöskin poliittisen päätöksenteon suhteen. Tässä suhteessa voimme [Puhemies koputtaa] ilman muuta tehdä enemmän.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

15.53 **Harri Jaskari kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kuten tässä on aika moni keskustelussa jo sanonut, on aika hienoa, kun näytetään olevan suhteellisen yksimielisiä tulevaisuuden haasteista, mutta niin kuin edustaja Skinnari, hyvä kollega, sanoi, miten me teemme sen tulevaisuuden, siinä varmaan tuleekin jo aika suuria eroja. Kaikki me tunnustamme, että meidän pitäisi pystyä luomaan uutta työtä, vanha työ tietyllä tavalla on kuitenkin tuhoutumassa. No, yksi ratkaisumalli, kun te puhutte hyvin paljon aktiivimallista, siinä samassa kymmenen paketissa on tämä kuuden kuukauden mahdollisuus koulutautua, eli jatkuvaa kouluttautumistilannetta olisi. Eli kannattaisi varmaan puhua niistä paketin muistakin osista, jos vähän teitä, arvoisa oppositio, haastetaan.

Toinen kysymys olisi aidosti se haastaminen, työelämän uudistamiseen liittyvät kysymykset. Tanskan LO:n edustaja sanoi, että se on ollut parasta, että on tehty paikallista yksilökohtaista sopimista, on pystytty suuntaamaan uutta työtä, antamaan uutta työtä [Puhemies koputtaa] ja kokeilemaan uutta. Lähdetekö mukaan tähän?

15.54 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa todella on hyvin tullut ilmi se, mistä kaikesta sitten loppuviimein on kysymys, kun lähdemme kohti tulevaisuutta kulkemaan, ja kyllä se kulminoituu tähän osaamiseen ja niihin vaa-teisiin, joita meillä pitää olla, jotta pystymme tulevaisuudessakin pärjäämään. Senpä takia on hienoa, että täällä on hyvin vahva viesti tullut siitä, että nyt keskeisimmät paukut pitää osaamiseen laittaa.

Ehkä tässä on hyvä yhtyä vielä siihen näkemykseen, minkä edustaja Mäkisalo-Roppo-nen jo ryhmäpuheenvuorossa toi ilmi, että kyllä päättäjien viimeistään nyt pitää tietää, mitä kello on lyönyt, eli lopetetaan kiistely tästä oppivelvollisuusiän nostamisesta ja tehdään se ja siirretään seuraavaksi katseet siihen, millä tavalla me pystymme vastaamaan siihen haasteeseen, mikä meillä liittyy jo tällä hetkellä työelämässä olevien täydennyskoulutukseen ja osaamisen kohottamiseen.

15.55 **Hanna Sarkkinen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Synkkyyteen ei ole syytä, muutos on myös mahdollisuus. Ihminen on aina tavoitellut ikävästä työstä irtautumista koneiden ja muutosten avulla. Se, tuleeko tästä tulevasta teollisesta murroksesta ja työelämän muutoksesta utopia vai dystopia, riippuu paljolti siitä, miten muutos hallitaan, ja osaltaan se riippuu myös siitä, minkälaisia päätöksiä tässäkin talossa tehdään. Me tarvitsemme lainsäädännön muutosta, me tarvitsemme lainsäädäntöä ja käytänteitä, jotka elävät tässä ajassa ja tulevaisuudessa. Me tarvitsemme esimerkiksi perustuloa, kun työn tekemisen muodot muuttuvat. Me tarvitsemme elinikäistä oppimista, räätälöityjä opintopolkuja. Me tarvitsemme panostuksia tekoälyyn, tutkimukseen ja osaamiseen. Me tarvitsemme joustavia työaikajärjestelyjä ja työn lyhentämisen kokeiluja. Me tarvitsemme tutkimuksia ja tuotekehityksen voimakkaita panostuksia. Me tarvitsemme oppivelvollisuusiän noston. Me tarvitsemme lainsäädäntöä tekoälystä. Me tarvitsemme verolainsäädännön uudistamista, kun tulonjako ja palvelut tarvitsevat rahoitusta [Puhemies koputtaa] myös tulevaisuudessa.

15.56 **Anna Kontula vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viimeiset sata vuotta merkittävä osa syntyneistä työpaikoista on syntynyt niin, että meillä on siirretty toimin-toja rahatalouden ulkopuolelta rahatalouden piiriin ansiotyöpaikoiksi, ansiotyösuhteiksi. Nyt on olemassa useita viitteitä siitä, että tämä virta, ainakin osittain, saattaa olla käänty-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

mässä. Ainakin osittain voidaankin olla menossa suuntaan, jossa toimintoja siirtyy rahatalouden piiristä takaisin rahatalouden ulkopuolelle. Jos näin todella on, niin sillä on merkittäviä vaikutuksia meidän kaikkiin rakenteisiin, koska silloin nämä toiminnot siirtyvät myös meidän verotusjärjestelmän ulkopuolelle, meidän kaiken sääntelyn ulkopuolelle. Minä olen vähän huolissani siitä, että tässä keskustelussa ensimmäisen parin tunnin aikana tämä asia ei ole vielä noussut millään lailla esille, koska minä näen, että se on oikeasti yksi tärkeimmistä niistä tulevaisuuden muutostrendeistä, joita meidän pitää seurata. Aika paljonhan me puhumme jo käynnissä olevista tai toteutuneista muutoksista, ei tulevaisuudesta.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja vielä äsken sovitussa aikaikkunassa puheenvuoroja pyytäneitä edustajia ovat edustajat Hoskonen, Skinnari ja Pauli Kiuru.

15.58 **Hannu Hoskonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun nyt olemme juuri juhlineet 100-vuotiaan Suomen itsenäisyysjuhlaa antaumuksella ja samalla onnitelleet Viroa, joka täytti juuri 100 vuotta, niin tässä yhteydessä on pakko todeta, että olisimmeko Suomessa tässä tilanteessa ja elintasossa, jos meidän isämme ja esi-isämme olisivat aikanaan suhtautuneet muutokseen peläten ja valittaen. Emme varmasti olisi.

Katsokaapa tämän päivän teknologiaa, mihin se perustuu. Se on aika pitkälti Suomessa luotua. Viikonloppuna minulla oli kunnia istua monitoimikoneen kyydissä, erään vieremäläisvalmisteisen monitoimikoneen kyydissä, jota nuori ilomantsilainen monitoimikonekuskki kuljetti metsässä harventaen metsää. Noin kolme tuntia katselin sen nuoren miehen työskentelyä, kaikki toimi kuin ihmisen ajatus, aivan loistavaa työtä. Kone toimi kuin ihmisen ajatus, ei mitään ongelmia. Mietin siinä katsoessani ja tätä keskustelua kun nyt kuuntelin, että olisiko se hieno tuote syntynyt, jos Einari Vidgrén aikanaan olisi ollut semmoinen kaveri, joka olisi pelännyt haasteita. Ei ikinä olisi syntynyt. Tai jos tämä nuori mies ei olisi halunnut oppia uutta, sekään ei olisi toteutunut. [Puhemies koputtaa] Elikkä pelko pois ja eteenpäin.

15.59 **Ville Skinnari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osaamisen lisäksi pienellä maalla on pakko ja välttämätöntä olla korkean jalostusarvon työpaikkoja, ja niitä syntyy osaamisen kautta. Samaan aikaan on tunnustettava se tosiasia, että vaikka talouskasvu olisi 5 prosenttia, kaikki suomalaiset eivät työllisty korkean jalostusarvon työpaikkoihin. Siinä, arvoisa edustaja Jaskari, tulemme kysymykseen esimerkiksi välityömarkkinoiden kehittämisestä, nuorten mukaan ottamisesta. Meillä on tällä hetkellä jopa yksi sukupolvi koko Euroopassa, koko Suomessa jäämässä ilman vakituista työtä, ilman sellaista työelämää, mitä me kaikki haluamme ja tarkoitamme.

Olisinkin kysynyt pääministeriltä sitä, kuinka te aiotte huomioida nuorisotyöttömyyden konkreettisilla toimenpiteillä. Nytkin tulevaisuusvaliokunta painottaa vain syiden etsimistä, mutta missä ovat ne ratkaisut, miten tämä ongelma korjataan?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Pauli Kiuru.

16.00 **Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Jatkan hieman tuosta Hoskonen teemasta ja tietysti vähän muidenkin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Historiasta voi ainakin sen oppia, että kulttuurit ja taloudet, jotka eivät ole pystyneet uudistumaan, ovat lopulta tuhoutuneet. Tämä on ihan selkeä linja, niitä yksiä harvoja totuuksia, mitä historiasta oikeastaan pystytään oppimaan tai toteamaan. Jotta meille itsellemme ei kävisi samalla tavalla, meidän pitää pystyä uudistumaan ja olemaan joustavia. Ympäristö muuttuu, meidän on pakko muuttua siinä mukana. Jos ajatellaan vaikka sitä, kun Pohjois-Pohjanmaalla tervaa poltettiin silloin, kun laivat oli puuta, niin kun tilalle tuli rautalaivoja, tervanpolton ja tervan tarve poistui. Rautalaivoihin ei tervaa tarvittu. Jos sitä tervanpolttoa olisi yhteiskunnan tuella väkisin jatkettu, niin tuskin meillä tällä hetkellä Turun suunnalla olisi laivanrakennusteollisuutta, joka työllistää tuhansia, tuhansia uusia tekijöitä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Siirrytään puhujalistaan.

16.01 Lauri Ihalainen sd: Arvoisa puhemies! Tämä selonteko ja täällä käyty keskustelu ovat olleet sillä tavalla tärkeitä, että me pohdimme nyt työn murrosta ja sen vaikutuksia. Mitään lopullisia vastauksiahan meillä ei ole. Asia, joka tämän selonteon myötä askarruttaa, on se, voiko työn murros merkitä kasvun, työllisyyden, tuottavuuden ja hyvinvoinnin yhteyden, tämmöisen kohtalonyhteyden, muuttumista tai murtumista. Sitä tämä selonteko jonkin verran pohtii.

Toiseksi, vaikka työtä ja toimeentuloa ei pidä repiä irti toisistaan, kyllä me joudumme miettimään työn, toimeentulon ja sosiaaliturvan kehittämistä, yhtäaikaista kehittämistä, myös uudella tavalla, koska kysymys työn käsitteistä muuttuu. Sen ohella, että me tavoittelemme korkeata työllisyysastetta, haasteita liittyy siihen, että tämä polarisaatio tulee merkitsemään sitä, että keskipalkkainen ja keskiluokkainen työ saattaa vähentyä, ja he ovat aika hyviä veronmaksajia tässä yhteiskunnassa.

Meillä on liian paljon ihmisiä pitkittyvästi työttöminä tai niitä, joilla ei ole koulutusta eikä työpaikkaa, ja tässä on se riski, että kaikki eivät pysy mukana työn ja työtehtävien muutoksessa. Syrjäytymisriskit ovat erittäin suuria. Tulevaisuudessa painopiste siirtyy yksittäisen työpaikan turvaamisesta työntekijöiden työllisyyden turvaamiseen työstä ja ammatista toiseen.

Tämän selonteon ehkä yksi merkittävin osa oli kysymys osaamisen vahvistamisesta, elinikäisen oppimisen tärkeydestä tulevaisuuden haasteissa, joissa häviää työtä mutta samalla syntyy uutta työtä, ja tästä sitten seuraa, että meidän pitäisi tukea ihmisiä, jotka siirtyvät työstä, ammatista, työpaikasta toiseen. Ja mikä on se tuki? Se on osaaminen ja riittävän hyvä työttömyysturva, jotta ihmiset voivat ottaa riskejä ja siirtyä työstä ja yrityksestä toiseen.

Ja toinen liittyy siihen, että työn tekemisen muodoista ihmiset voivat siirtyä hyvin lyhyellä ajalla kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön, pätkätyöhön, työttömyyteen, koulutukseen tai yksinyrittäjyyteen. Näiden siltojen siinä työn tekemisen muodosta toiseen pitää olla turvallisempia, jotta ihmiset voivat tehdä näitä muutoksia, ja tähän me tarvitsemme osaamista ja hyvää turvaa ja sosiaalisia verkkoja.

Minun johtopäätökseni on vain lyhyesti se, että mitä korkeampi koulutustaso on, sitä pidemmät työurat, sitä korkeampi työllisyysaste ja sitä paremmat mahdollisuudet työmarkkinoilla. Seuraava iso koulutuksellinen reformi tulisikin olla ammatillisen koulutuksen ja erityisesti ammatillisen aikuiskoulutuksen reformi, jossa nostetaan työikäisen väestön osaamista, autetaan ihmisiä työelämän muutoksessa ja parannetaan myös työntekijöiden ja työpaikkojen kohtaamista. Tällainen reformityö pitäisi käynnistää sillä tavalla, että seuraa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

vaan hallitusohjelmaan voitaisiin ottaa tätä koskevia isoja tavoitteita, että työ ja osaaminen yhdistyvät ihmisen elämässä. [Jukka Gustafsson: Hyvä ehdotus, tärkeä! — Eero Heinälouma: Kyllä kokemus puhui tässä puheenvuorossa!]

16.05 Martti Talja kesk: Arvoisa puhemies! Kuten varmasti kaikki olemme jo tiedostaneet, ja tänään siitä olemme paljon puhuneet, elämme valtavan muutoksen ajassa. Tämä muutos koskettaa erityisesti työtä ja työn tekemisen muotoja, ja kuten edellisessä puheenvuorossa tuotiin esille, meillä valtava tarve on uudelleen-, täydennys- ja muutokoulutukselle. Se koskettaa noin miljoonaa suomalaista seuraavan reilun vuosikymmenen aikana. 300 000 suomalaisen työ tulee loppumaan nykymuotoisena. Työtä tulee katoamaan, syntymään ja säilymään, ja lähes kaikkien ammattialojen työntekemisen tavat ja sisällöt tulevat muuttumaan teknologisen kehityksen myötä.

Muutostekijöiden aikajäniteitä tarkastelemalla voidaan nyt todeta, että teknologialla on ollut merkittävää vaikutusta jo nyt ja sitä on ollut historiassa. Sipilän hallituksen toimintakauden aikana maamme talous on lähtenyt hienoon nousuun ja työllisyysaste on noussut tavoitteiden mukaisesti. Yksi kasvun ja tuottavuuden perusedellytys onkin entistä merkittävämpi automaation kehittäminen ja käyttöönotto. Tavoitteena tulee olla jatkossakin, että Suomi on tekoälyn kehityksen kärjessä. Hyödynnämme siis automaatiota ja uutta teknologiaa ja liitämme sen ihmisen tekemiseen.

Meidän tulee hyödyntää kaikilla yhteiskunnan aloilla rohkeasti, eettisesti ja ennakkolouottomasti uutta tekoälyyn pohjautuvaa teknologiaa. Jos vastustamme kehitystä, on uhkana, että työpaikkojen määrä vähenee, kun sen sijaan kehitystä kiihdyttämällä TEM ennustaa työpaikkojen määrän kasvavan jopa 5 prosentin vuosivauhtia. Käytännönläheinen esimerkki tästä oikeaoppisesta robotiikan ja keinoälyn käytöstä on Uudenkaupungin autotehdas, jonka yksityiskohtiin en enää mene.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden työ tulee muuttumaan, ja tämä tulee myös huomioida koulutusjärjestelmämme kehittämisessä. Koulutusjärjestelmää ei ole hyvä uudistaa irrallisina osina, vaan sitä tulee kehittää kokonaisuutena, jonka tavoitteena on ehyt jatkumo varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen sekä aikuiskoulutukseen ja täydennyskoulutukseen. Osaamistaso ja innovaatiokyky ovat ratkaisevan tärkeitä tuottavuuskehityksen, elintason kohottamismahdollisuuksien ja yksilön työllistymisen kannalta. Perusasteen koulutuksen varassa olevien työllisyysaste on 2000-luvulla edelleen laskenut, kun muilla koulutusasteilla se on pysynyt ennallaan.

Arvoisa puhemies! Kun puhutaan työelämän murroksesta, on välttämätöntä ottaa esiin myös sosiaaliturvajärjestelmämme mukautuminen tulevaisuuden työelämän tarpeisiin. Työn murros tulee vaikuttamaan resurssien keräämisen logiikkaan sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Yksilölliset tavat järjestää toimeentulo perinteisestä palkansaaja—yrittäjämäärittelystä poikkeavalla tavalla tulevat jatkossa lisääntymään. Sosiaaliturvajärjestelmämme on jo nykyisellään vaikea tunnistaa hybridimäisiä työn organisoimisen tapoja, joissa henkilöllä saattaa olla useampia osa-aikaisia työsuhteita ja näiden lisäksi hän saattaa työskennellä esimerkiksi itsenäisenä ammatinharjoittajana tai palkansaajana digitaalisten palvelualustojen välityksellä. Työnteon on aina oltava kannattavampaa kuin pelkkä joutenolo.

Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena tulee olla työllisyyttä ja toimeiliasuutta parantava vaikutus. Tarvitsemme jatkossa joustavaa, kannustavaa ja aktivoivaa mutta kuitenkin viime kädessä perheistä ja vähäosaisista huolta pitävää sosiaaliturvajärjes-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

telmää. Perustulon tyyppisen yksinkertaistetun perustoimeentulon asettamat toiminnalliset odotukset täyttyvät vasta, kun perustoimeentulomalliin yhdistetään samanaikaiset tulotiedot kansallisesta tulorekisteristä sisältäen kaikki henkilön palkka-, eläke- ja etuustulot. Rekisteri toimii parhaassa tapauksessa siten, että kansalaiselle maksettavan sosiaaliturvan määrä muodostuu automaattisesti rekisteriin ilmoitettujen muiden maksujen ja suoritusten mukaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan tuoda esille, että meidän keskeinen haasteemme työn murroksessa on se, miten tulevaisuudessa turvataan oikeudenmukainen hyvinvointivaltion rahoittaminen vero- ja vakuutusmaksuvaroilla, jos työn muutoksen johdosta merkittävä osa vaihdannasta tapahtuu ohi perinteisen yritystoiminnan ja palkkatyön. Kattava rahoitus pohja hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi on jatkossakin turvattava. Verolainsäädäntöä tulee uudistaa siten, että se ottaa huomioon alustatalouden ja muut uudet tavat tehdä työtä.

16.10 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Tässä kohdin voinee sanoa, että eduskunta on huomattavassa määrin yksimielinen siitä, mitä on tapahtumassa ja millaiset haasteet meitä kohtaavat, ja jopa siitäkin, että tässä asiassa on varmasti enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Mutta samalla nämä uhat tietenkin ansaitsevat tulla vastatuksi, koska ilman kunnollista pohdintaa etukäteen ei myöskään sitten synny turvallista polkua tulevaisuuteen. Kun täällä on korostettu voimakkaasti sitä, että osaaminen on kaiken lähtökohta, niin sehän on meidän satavuotisen historiamme perinne. Sivistyksen voimaan tämä kansakunta on aina luottanut.

Sitten joutuu kysymään, että kun olemme tästä isosta asiasta samaa mieltä, niin miten käytännössä viemme tätä eteenpäin. Huomenna hallitus vastaa välikysymykseen, joka nostaa nämä koulutusasiat keskustelun kohteeksi. Aivan erityinen merkitys kuitenkin on tällä oppivelvollisuusikäen pidentämisellä. Jos olemme sitä mieltä, että osaamiseen täytyy satsata, niin täytyyhän sen näkyä sitten myös niissä ratkaisuissa, joita eduskunta osaltansa tekee. Nyt on kymmenkunta vuotta keskusteltu — siis kymmenkunta vuotta, itse asiassa vähän yli kymmenen vuotta — tästä oppivelvollisuuden pidentämisestä, ja riittäviä tuloksia tällä alueella ikävä kyllä ei ole. Mutta ilahduttavaa on, että yhä useampi päätyy samaan havaintoon. Jos halutaan huolehtia korkeasta osaamistasosta kansakunnan pärjäämisen keskeisenä tekijänä, sen täytyy näkyä kautta linjan myös täällä nuorten kohdalla. Oppivelvollisuuden pidennys on lääke kahteen asiaan: se on toisaalta satsaus osaamiseen ja kansakunnan pärjäämiseen, mutta aikaisemmin on jo osoitettu, että se on myös merkittävä tekijä taisteltaessa nuorten syrjäytymistä vastaan. Me tiedämme, että useampi kuin joka kymmenes nuori mies jää peruskoulun jälkeen ilman ammatillista koulutusta, ja siihen joukkoon sitten tämä syrjäytymisen kova riski tulee. Ja kun katsotaan tätä työelämän kehityksen vauhtia, ammattien kuoleentumista, niin niiden asema, jotka ovat jääneet pienelle peruskoulutukselle, tässä muutoksessa on kaikkein hankalin. Jos lähtökoulutus on huono, on suuria vaikeuksia ottaa vastaan myöskään sitä uudelleen koulutusta, jos sitä olisi sitten aikuisiällä tarjolla. Niinpä tämä oppivelvollisuuden pidennys olisi kiireellinen asia hoidettavaksi, mieluiten tämän eduskunnan aikana hoidettava asia. Kun näin toimimme, niin käsi vastaa siihen, mitä aivot ovat ajatelleet.

Sitten tulee tämä aikuisten osaamisasia, josta täällä edellä edustaja Ihalainen hyvin puhui. Tämähän on meidän pitkäaikainen havaintomme, ja sen eteen on paljon tehty työtä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

että aikuisiällä mahdollisuus lisäkoulutukseen tai uudelleen koulutukseen tehtäisiin helpommaksi, ja se edellyttää tietysti ilman muuta toimivia aikuisopintotukijärjestelyjä.

No, sitten on tämä rahapuoli, ja tässä on pakko sanoa, että jos tulevaisuusselontekojen ja eduskunnan vastausten havainnot elävät ajassa, niin kyllä niiden täytyisi johtaa siihen, että koulutuksen puolella ollaan valmiit osoittamaan myös riittäviä voimavaroja. Mainitsin debattikeskustelussa Metropolia Ammattikorkeakoulun, Suomen suurimman ammattikorkeakoulun, tilanteesta, joka kyllä itseäni on hätkähdyttänyt. Siis kaiken koulutuskeskustelun keskellä, kaiken osaamiskeskustelun keskellä maan suurin ammattikorkeakoulu käynnistää yt-neuvottelut johtuen valtion tekemistä päätöksistä eli määrärahojen leikkauksista ja on vähentämässä lähes sata henkeä — eikä vielä kaikki tässä, vaan tämän lisäksi joutuvat lomauttamaan koko tuhannen henkilön henkilöstön. Siltä ajalta näiden nuorten osaaminen jää tietenkin vaillinaiseksi, koulutus jää antamatta. Näistäkin asioista siis täytyy puhua.

No, sitten täällä on ollut mielenkiintoista pohdintaa sosiaaliturvan ja työn murroksen välisestä yhteydestä, ja se onkin sitten, hyvät kollegat, asia, joka haastaa meidät kaikki, ja siinä ei ole helppoja eikä yksinkertaisia vastauksia. Kuitenkin voi todeta, että filosofialtaan Pekka Kuusi 60-luvun sosiaalipolitiikassaan asetti sanansa ja tehtävän ihan oikein: eli sosiaaliturvan täytyy toimia niin, että se tukee talouden toimeliaisuutta ja ihmisten työllisyyttä. Tämä on se iso tehtävä, joka meillä seuraavaksi on edessä: miten rakentaa sellaista sosiaaliturvajärjestelmää, että se helpottaa työhön paluuta, tukee työn tekemistä, palkitsee, kannustaa työhön.

16.16 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä tulevaisuusselonteon palautekeskustelussa on käyty erittäin hyvää keskustelua, ja ehkä paikallaan on vielä muutama huomio itse tästä selonteosta mutta varsinkin sitten tämän tulevaisuusvaliokunnan mietinnön pohjalta. Ei tämä tulevaisuusselontekokaan mitenkään huono ollut, mutta kyllä hattua nostan tulevaisuusvaliokunnalle: tässä mietintövaiheessa on tehty kyllä vielä suuri työ ja kammattu tämä selonteko aika lailla läpikotaisin läpi ja lähdetty sitä jonkun verran täydentämään niiltä osin, missä siinä ehkä pieniä puutteita oli.

Kun keskustellaan tulevaisuudesta, niin itselleni on jäänyt mieleen toteamus, jonka eräs asiantuntija eräässä tilaisuudessa totesi, että yleensä kun tulevaisuutta pyritään ennustamaan, niin meillä päätöksentekijöillä ja ehkä varmaan laajemminkin yhteiskunnassa on tapana, että me ylireagoimme muutoksiin lyhyellä aikavälillä mutta alireagoimme niihin pitkällä aikavälillä. Tämä on aika olennainen huomio. Se siis tarkoittaa sitä, että yleensä kun lähdemme miettimään, mitä tulevaisuus pitää sisällään, niin lyhyellä aikavälillä ajattelemme, että se radikaalisti muuttaisi nykyistä tilannetta, ja sitten sen pohjalta ehkä teemme johtopäätöksiä. Tällöin kuitenkin hämärtyy se tosiasia, että yleensä nämä muutokset näkyvät vasta pidemmällä aikavälillä, jolloin sitten vastaavasti ehkä laiminlyömmme niitä päätöksiä, joita pitäisi tehdä pidempää aikaväliä ajatellen.

Itse asiassa tässä koulutuskeskustelussa on juuri käynyt vähän näin. Tätähän kuvastaa hyvin tämä keskustelu oppivelvollisuusiästä tai esimerkiksi tästä aikuiskoulutuksesta: on kyllä tiedetty, että se on edessä, mutta tässä on kymmenen vuotta nyt jahkattu siitä, että pitäisikö tehdä vai eikö pitäisi tehdä, kun se asia olisi jo pitänyt laittaa kuntoon. Näin käy välillä monessa asiassa, ja tämä totta kai haastaa sitten myös tätä tulevaisuuteen katsovaa politiikkaa, puhuttiin sitten sosiaaliturvasta tai monesta muusta asiasta.

No, toinen huomio oikeastaan tähän tulevaisuuskeskusteluun liittyy nimenomaan uhkien ja mahdollisuuksien tasapainoon. On ihan selvä asia, että tiheällä kammalla pitää pe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

rata läpi tulevaisuuden uhkakuvat ja miettiä ratkaisuja niihin, mutta yhtä lailla pitäisi pystyä, varsinkin meidän päätöksentekijöiden, korostamaan niitä mahdollisuuksia, koska ne mahdollisuudet ovat juuri niitä, mitkä osittain sitten antavat ihmisille myös sitä luottamuksen kuvaa tulevaisuudesta, että tämänkin muutoksen kourissa pystymme selviämään, pystymme menemään yhä parempaan suuntaan. Se tuottaa sitä turvallisuudentunnetta, jota tarvitsemme.

Ehkä kolmas ja viimeinen huomio liittyy juuri siihen, että kun paljon puhumme tästä työn murroksesta nimenomaan työsuhteiden muutoksina, että kuinka paljon esimerkiksi erilaisia uusia ja uudentyypisiä työsuhteita syntyy ja vanhoja sitten syrjäytetään, niin sen takanahan on nimenomaan keskustelu itse siitä työn sisällöstä, millä tavalla työ muuttuu riippumatta siitä, minkälaisessa suhteessa sitä tehdään. Tästä on hyviä esimerkkejä, kun katsotaan vaikkapa tuonne autoteollisuuteen, johon tässä on viitattu moneen kertaan: tähän Uudenkaupungin ihmeeseen. Tosiasiassa siellä edelleen on niitä aivan samoja automekaniikkoja, mutta he tekevät aivan erilaista työtä kuin mitä he tekivät ennen, riippumatta siitä, minkälaisella työsuhteella he tekevät sitä. Tämä olisi hyvä tiedostaa, koska siitä tullaan tähän aikuiskoulutukseen, että joka tapauksessa, riippumatta siitä, minkälaisessa työsuhteessa jokainen meistä on, osaamisen vaatimus jatkuvasti kasvaa ja jatkuvasti pitäisi siinä omassakin työssä kehittyä. Olisi hyvä, että tämä tulisi hyvin laajasti esille ja tähän tartuttaisiin.

No, ehkä sitten vielä muutama sana tähän sosiaaliturvakokonaisuuteen, kun näyttää, että kellossa on aikaa. On juuri näin, että sosiaaliturvankin tarkoituksena pitää lähtökohtaisesti olla se, että me pystymme tukemaan ihmisiä siinä, että he pystyvät tekemään töitä, me pystymme nostamaan työllisyysastetta ja vastaamaan näin siitä, että meillä on myös tulevaisuudessa sitä rahaa, jota sitten pystytään jakamaan. Monestihan sanotaan, että se riittää, kun joku tekee 80-prosenttisesti ja vaikka julkinen valta antaa sen 20 prosenttia toimeentulosta, mutta näin sanoen täytyy todella sitten myös sanoa se, että jonkun täytyy silloin tehdä 120-prosenttisesti, jotta meillä on sitä, mitä me pystymme jakamaan. Ja sen takia esimerkiksi edustaja Satosen huomio tästä työn kilpailukyvyistä on kyllä äärimmäisen oleellinen ja sitä kannattaa pitää esillä.

16.21 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Minun mielestäni tässä asiassa pitää onnistua kolmessa eri asiassa: ensimmäinen niistä on kilpailukyky, josta olemme jonkun verran puhuneet, toinen on se, mihin moni muukin on viitannut, eli sosiaaliturvan ja työn yhdistäminen, ja kolmas on osallisuuden lisääminen.

Jos ajatellaan kilpailukykyasiaa, ensimmäisenä siinä olennaista on se, että suhteessa kilpailijamaihin Suomi on kilpailukykyinen niin osaamisessa, teknologiassa kuin yksikkötyökustannuksissa, siinä, miten meidän työmarkkinat toimivat, miten paikallinen sopiminen toimii, ja tässä kehikossa. Tässä asiassa ollaan nyt päästy merkittävästi eteenpäin. Tällä vaalikaudella työllisyysaste on noussut varsin hyvin, taitaa olla 74 000 työllistä enemmän kuin oli tämän kauden alkaessa. Toki myös suhdanne on ollut suotuisa, mutta on myös tehty oikeanlaisia valintoja ja viety asioita oikeaan suuntaan. Tällä tiellä tulee jatkaa, koska, aivan kuten edellinen puhuja sanoi, mitä enemmän on niitä ihmisiä, jotka ovat kokoaikaisessa palkansaaja- tai yrittäjäasemassa, sen paremmin meillä on varaa ylipäättään pyörittää koko tätä hyvinvointiyhteiskuntaa.

Mutta on varmaan rehellistä myöntää, että jatkossa kaikilla ihmisillä ja kaikkina aikoina ei ole mahdollisuutta olla töissä kokoaikaisesti, joten meidän pitää saada myös osa-aikai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

nen työ kannattamaan, sellainen yritystoiminta kannattamaan, jossa työtä saattaa olla paljon mutta tuloja kertyy kohtuullisen vähän. Silloin esimerkiksi tämä keskustelu siitä, mistä alvin alaraja alkaa, on ihan keskeinen kysymys ja se, miten sitten esimerkiksi osa-aikatyötä pystytään yhdistämään sosiaaliturvaan.

Ison-Britannian mallista täällä puhui ainakin Peter Östman aiemmin, ja kyllä tämä negatiivinen tulovero, joka on yhdistetty siihen, että pitää olla työtuloja, jotta voi saada sitten valtiolta myöskin negatiivista tuloveroa, on yksi keskeinen keino siihen, että saadaan ihmisiä osallistumaan. Ison-Britannian työttömyysaste on erittäin alhainen. Luulen, että siinä on yksi sellainen keino, jota meidän kannattaa tosissaan katsoa.

Ja sitten on tietenkin kysymys siitä, mihin täällä viittasi muun muassa edustaja Ihalainen, miten näissä muutostilanteissa, kun ihminen on välillä yrittäjä, välillä palkansaaja, saattaa olla välillä apurahalla ja nämä tilanteet muuttuvat, se turva on riittävä mutta samalla kannustin on riittävän vahva, jotta kannattaa työtä ottaa vastaan. Sen yhtälön ratkaiseminen tulee varmasti olemaan seuraavan vaalikauden suurin asia, ja on erittäin hyvä, kuten tiedän, että monissa puolueissa tässä tehdään jo työtä sen eteen, että tähän ratkaisuja löydetään.

Arvoisa puhemies! Otan vielä lopuksi tämän osallistamisen. Näen hyvin tärkeänä sen, että mahdollisimman moni suomalainen on mukana tässä yhteiskunnassa. Kun meillä on joukossamme myös niitä, jotka tällä hetkellä eivät pääse töihin — osalla olisi siihen kyllä halua, mutta heitä ei oteta töihin, koska työnantaja ei koe, että heistä tulee vastaavaa lisäarvoa suhteessa kustannuksiin — meidän on kyettävä myös tähän ongelmaan tosissaan tarttumaan. Siinä kyllä Tanskan malli, mistä täällä on monasti puhuttu, on varsin hyvä, että me löydämme sellaisen ratkaisun, jossa ihmiset pääsevät osallistumaan — on se sitten vaikka vapaaehtoistyötä tai mitä hyvänsä, mutta se voi olla porras sille, että pääsee takaisin työmarkkinoille, tai ainakin se on ratkaisu siihen, että pysyy elämässä kiinni. Tämäntyyppisiä malleja meidän on saatava aikaan, koska jos moni syrjäytyy tämän yhteiskunnan ulkopuolelle — me olemme puhuneet siitä jo Evan tutkimuksessa, kuinka monta kymmentuhatta meillä on kokonaan työelämän ulkopuolelle jäänyttä ihmistä — se on ikään kuin sellainen yhteiskunnallinen haaste, johon meidän on pakko tarttua ja löytää yhteisiä ratkaisuja. Se on varmasti haaste, jossa tämä hallitus on saanut osaltaan tehtyä asialle jonkun verran mutta ei riittävästi, ja se tulee jatkumaan vielä eteenpäin, mutta uskon, että siihenkin yhteisellä tahdolla on mahdollista löytää rakentava ratkaisu.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, tässä sovitussa aikaikkunassa ennätämme vielä ottaa yhden varsinaisen puheenvuoron, ja sen jälkeen siirryttänee sitten päiväjärjestyksen seuraavaan asiaan ja tämän asian käsittely joudutaan siinä vaiheessa keskeyttämään.

16.26 **Ville Skinnari sd:** Arvoisa puhemies! Ensinnä haluan kiittää edustaja Satosta siitä, että otitte kilpailukykyjärjelmän ohessa mukaan sanan ”osaaminen” hyvin keskeisesti ja mainitsitte myös teknologian. On aivan oikein, että nämä ovat siinä mukana. Mutta tietysti meille sosiaalidemokraateille se kilpailukyky on vielä enemmän kuin vain työn hintaa, teknologiaa tai osaamista. Kysymys on toki myös siitä, miten kokonaisuudessaan yrityselämä, Suomi kehittyvät, miten täältä Suomesta pääsee ulos, mihin hintaan — eli miten logistiikka ja saavutettavuus toimivat — mutta samalla myös pääoman hinnasta ja rahoituksesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Tähän liittyen, arvoisa puhemies, on hienoa, että puhumme tulevaisuudesta. Minun mielestäni eduskunnassa aivan liian vähän katsotaan pitkälle tulevaisuuteen, ensi vuosikymmenelle ja sitä seuraavalle, ja tähän muun muassa Sitran vanhemmat asiantuntijat Liisa Hyssälä ja Jouni Backman viime viikolla kiinnittivät huomiota.

Olisin itse halunnut ehkä lisätä tulevaisuusvaliokunnan ponsiesitykseen myös kohdan 10 koskemaan sitä, mikä on julkisen sektorin rooli jatkossa, mikä on julkisen ja yksityisen sektorin rooli ja suhde, miten järjestötoiminta on tässä mukana — eli oikeastaan asioita, mistä tämänkin eduskuntakauden aikana olemme paljon puhuneet esimerkiksi sote- ja maakuntauudistuksen yhteydessä. Silloin viime kesänähän esimerkiksi perustuslakivaliokunta linjasi, mikä on julkisen vallan rooli ja mitä perustuslaki ja sen 19 § varsinaisesti tarkoittavat. Tämä on mielenkiintoinen kysymys, ja tätähän ovat tutkineet muun muassa suomalainen nobelisti ja muut tutkijat, mutta tämä on ihan avainkysymys koko suomalaisen yhteiskunnan kannalta: miten me osaamme kehittää julkista sektoria, ja miten me teemme kumppanuuksia yksityisen sektorin ja järjestöpuolen eli niin sanotun kolmannen sektorin kanssa?

Yksi asia, mistä olen aika huolissani, liittyy suomalaiseen johtamisosaamiseen. Kun me katsomme nyt esimerkiksi tätä tilannetta, mihin maakunnat ja kunnat ovat ajautuneet tämän hallituksen sote- ja maakuntaesityksen pauloissa, niin meillä on pasmat aika sekaisin tuolla paikallistasolla, ja usein eniten sekaisin ovat ne johtajat, jotka eivät tiedä, mihin tämä kokonaisuus johtaa. Mitä tämä tarkoittaa suomalaisen työn tuottavuudelle, suomalaisen sote-sektorin tuottavuudelle? Jokainen voi arvata, mitä se tarkoittaa: tuottavuus laskee. Ja oikeastaan tuottavuus on se 11. asia, mistä haluaisin myös tänään puhua, koska ilman tuottavuuden kasvua me emme pääse niihin tavoitteisiin, mitä meillä hyvinvointiyhteiskunnassa on.

Tämä johtamiskeskustelu kaiken kaikkiaan: On tietysti hyvä kysymys, millainen on hyvä johtaja julkisella sektorilla, millainen on hyvä johtaja yksityisellä sektorilla, ja niin edelleen, mutta kun katsoo tätä tulevaisuutta, mitä nyt Suomeenkin tehdään, että väkisin erotetaan järjestäminen ja tuottaminen, etenkin julkisella sektorilla, niin syntyy erittäin monimutkaisia kokonaisuuksia, joissa usein pitää lisätä yksi johtaja sinne tilaajaorganisaatioon tilaamaan sitä palvelua. [Eero Heinäluoma: Tilaajajohtaja!] — Tilaajajohtaja tekemään sitä, mikä aikaisemmin ei vaatinut sitä tilaajajohtajaa. — [Olavi Ala-Nissilä: Mikään ei muuttua saa!] Tämä on se lopputulos, mihin tämä kuntien pakkoyhtiöittäminen ja nämä yhtiöittämiset johtavat. Eli kaiken kaikkiaan tästä tulee vielä tutkijoille, ei tulevaisuusvaliokunnalle mutta muille tutkijoille, mielenkiintoinen eduskuntakausi, kun jälkikäteen selvitetään, mitä kaikkea nämä päätökset ovat tarkoittaneet ja mitä kaikkea ne ovat tarkoittaneet suomalaiselle johtamiselle ja työn tuottavuudelle.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Keskustelu tästä asiasta keskeytetään. Keskustelua jatketaan vielä tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitelyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 16.31.

Keskustelua jatkettiin kello 20.00.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn päiväjärjestyksen 3. asiakohdan käsittelyä. Keskustelu jatkuu.

20.00 Esko Kiviranta kesk: Arvoisa puhemies! Työelämän murroksesta on käyty paljon vilkasta keskustelua. Teema on erittäin tärkeä etenkin täällä eduskunnassa, sillä tämän päivän poliittiset ratkaisut määrittävät sen, kuinka suomalaiset yritykset ja palkansaajat pärjäävät tulevaisuuden työelämässä ja yhteiskunnassa.

Meidän on tietysti mahdotonta sanoa täsmällisesti, millaisella aikataululla ja missä laajuudessa tulevaisuusselonteossa hahmotellut muutokset toteutuvat, mutta jo nyt työelämä on muuttunut paljon verrattuna siihen, mitä se oli silloin, kun esimerkiksi suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä suunniteltiin. Työelämä on muuttunut epävarmemmaksi erityisesti työuransa alussa oleville. Vakituksia työpaikkoja on paljon vähemmän kuin ennen, ja moni siirtyy jatkuvasti määräaikaisesta työsuhteesta toiseen. Väliin voi mahtua myös eripituisia työttömyysjaksoja. Työn luonne on myös muuttunut. Työtunnit ja palkkaus eivät välttämättä ole kiinteitä. Kaikki tämä johtaa kasvavan epävarmuuden kautta suurempaan henkiin kuormittumiseen, jota taloudelliset laskusuhdanteet ruokkivat entisestään. Jotkut jäävät kokonaan pois kerkasta ja syrjäytyvät. Tulevaisuudessa automatisointi ja globalisaatio vievät entistä enemmän matalapalkka-alojen töiden lisäksi myös keskiluokan töitä.

Arvoisa puhemies! Mitä meidän yhteiskuntana pitää tehdä vastataksemme näihin haasteisiin? Meidän täytyy uusua perusturvajärjestelmämme siten, että se vastaa tämän päivän ja tulevaisuuden tarpeita. Kannustinloukuista pitää päästä eroon, aktiivisuudesta pitää paljasta, ja työnteon tulee olla aina houkuttelevaa. Nykyjärjestelmässä syntyy liian usein tilanteita, joissa työn vastaanottaminen ei ole työnhakijalle tukien menetyksien takia tuloja kasvattava vaihtoehto.

Sosiaaliturvajärjestelmän on syytä pysyä mukana kehityksessä mukautumalla siihen, että tulevaisuudessa yhä harvempi palkansaaja on vakituksessa työsuhteessa kiinteällä palkalla ja kiinteällä työajalla. Pätkä- ja osa-aikatyön osuus tulee kasvamaan, joten tähän on kiinnitettävä huomiota. Hyvä ensimmäinen askel olisi nostaa työttömyysturvan suojaosan rajaa merkittävästi. Tämä lisäisi työttömän mahdollisuuksia tehdä keikkatyötä ja auttaisi vähentämään työvoimapulaa monilla palvelualoilla.

20.04 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Aikaisemmin tänään käsiteltiin jo tätä tulevaisuuden työn kuvaa. Tulevaisuusselonteossa on tehty hyvää työtä, kiitos siitä tulevaisuusvaliokunnalle. On mielenkiintoista ja ihmeellistä todeta, että jo nyt robotit pystyvät tekemään todella vaativia työsuorituksia, mutta on aloja, joilla aina tullaan tarvitsemaan ihmisen kosketusta ja hoitavia käsiä. Muun muassa terveys- ja hoitoala ovat tällaisia.

Tuli esille myös monta kertaa monen edustajan puheessa Uusikaupunki ja Uudenkaupungin autotehdas. Koska olen itse sieltäpäin, niin tietysti autotehtaan tulevaisuus kiinnostaa, ja jotta sillä menisi hyvin, niin se palvelee sitä aluetta siellä Uudenkaupungin seutuvilla ja koko Suomea. On tärkeää, että pysytään kehityksessä mukana myös autoteollisuudessa.

Edustaja Vähämäki sanoi puheessaan, että pitäisi miettiä, minkälainen on kaunein mahdollinen tulevaisuuden Suomi. Se oli hienosti ilmaistu. Hän puhui myös elinikäisestä oppimisesta sekä perussuomalaisten vaihtoehtobudjetissa esitetystä työtilimallista. Se on tällainen uusi mahdollisuus yrittämiselle ja erittäin hyvä avaus.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Koulutusasteiden yhteistyössä pitää tehdä paljon parannuksia. Opintopolkujen joustavuus on ehdottoman tärkeää. Digitalisuus nousee esille kaikkialla, se on suuri mahdollisuus, mutta meidän ei pidä unohtaa digihurmiossa, että meillä on vanhempia ihmisiä ja myös nuoria, joiden kohdalla nopea teknologian kehitys näyttäytyy jopa pelottavana. Palvelujen saanti ja työn saaminen eivät saa vaikeutua tässä nivelvaiheessa digitaalisen kehityksen edistyessä.

20.06 **Katri Kulmuni kesk:** Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeää, että hallitus tuo eduskuntaan myös tämänkaltaisia selontekoja, jotka eivät suoranaisesti liity ajankohtaiseen lainsäädäntöön, vaikka toki työn murros liittyy suuressa määrin moniin eri lakikokonaisuuksiin ja ylipäänsä meidän elämäämme. Ehkäpä keskustelussa monesti vähän liioitellaan sitä teknologian murrosta, mikä työtä kohtaa noin suuressa kuvassa, mutta sitten pienemmässä kuvassa on ihan selvää, että me emme ehkä aivan myöskään ymmärrä sitä mitataavaa, mikä siinä tulee olemaan.

On hirvittävän tärkeää, että meidän sosiaaliturva, kuten täällä puhujat keskustelussa aikaisemmin päivällä toivat esille, olisi sellainen, että kaikenlainen työ voidaan tehdä ja se on aina kannustavaa ja kannattavaa. Siinä tietenkin hallituksen perustulokokeilu on ollut yksi tärkeä asia, ja toivon, että vielä tämä hallitus toivon mukaan ehtisi aloittaa esimerkiksi negatiivisen tuloverotuksen kokeilun. Nyt, kun kansallinen tulorekisteri astuu voimaan, meillä pitäisi olla kaikki edellytykset tehdä se.

Mitä sitten tulee näihin uusiin alusta- ja jakamistalouden malleihin, niin kyllä toki tulevaisuusvaliokunta ottaa huomiota työlainsäädäntöön, miten se suhteutuu tällaiseen uuteen työntekijäryhmään, joka ei varsinaisesti ole työntekijä eikä työnantaja vaan enemmänkin itsensäyöllistäjä. Myös verokysymys on aika mielenkiintoinen. Jos alustatalouden, jakamistalouden kautta tehdään isompi osa töistä, niin sillä on varsin suuri merkitys koko meidän verotusjärjestelmälle, ja valiokunta tuo hyvin esille sen, että sillä on suuri merkitys myös eläkekertymille. Näitä meidän perinteisiä järjestelmiä, kuten tiedämme, ei ole ihan helppoa ja yksinkertaista muuttaa, joten ehkäpä tätä sosiaaliturva- ja verokysymystä olisi toivonut pohdittavan vielä enemmän myös tässä selonteossa jo valiokuntien toimesta, mutta tämä oli erittäin mielenkiintoinen keskustelu.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi valtioneuvoston selonteon VNS 6/2017 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.